

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
Διεθνής και Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση και Πολιτική
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ
ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

**Τίτλος εργασίας: Διαφορές Ελλάδας Τουρκίας και ο ρόλος
της Ευρωπαϊκής Ένωσης**

Όνοματεπώνυμο: Σαμαράς Θεόδωρος
A.M.: 7342142200014

Υπεύθυνος: Ομότιμος καθηγητής κύριος Παναγιώτης Κ.
Ιωακειμίδης

ΑΘΗΝΑ 2023

Ευχαριστήριο σημείωμα: Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή κύριο Παναγιώτη Ιωακμείδη για την πολύτιμη καθοδήγηση για την εκπόνηση της παρούσας πτυχιακής εργασίας. Η συμβολή του σε ένα σύνθετο και καίριας σημασίας θέμα ήταν ουσιαστική.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

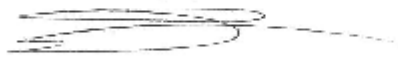
Δηλώνω υπεύθυνα ότι η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία έχει συγγραφεί από εμένα προσωπικά και δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό.

Οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνησή της αναφέρονται στο σύνολό τους, δίνοντας πλήρεις αναφορές στους συγγραφείς, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που χρησιμοποιήθηκαν από το Διαδίκτυο.

Σε κάθε περίπτωση, αναληθούς ή ανακριβούς δήλωσης, υπόκειμαι στις συνέπειες που προβλέπονται στον Κανονισμό Σπουδών του Μεταπτυχιακού Προγράμματος καθώς και στις διατάξεις που προβλέπει η Ελληνική και Κοινοτική Νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας.

Ο/Η ΔΗΛΩΝ/ΟΥΣΑ

Σαμράς
Θεόδωρος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	4
1. Ιστορική ανασκόπηση στις σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας 1923-2023.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ.....	6
2. Κύριες διαφορές Ελλάδας και Τουρκίας.....	6
2.1. Οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών, υφαλοκρηπίδας, Α.Ο.Ζ.....	7
2.2. Όρια F.I.R. Περιοχή Ευθύνης Πτήσεων.....	8
2.3. Εύρος εναέριου χώρου [10 μίλια].....	8
2.4. Περιοχές Έρευνας και Διάσωσης.....	9
2.5. Εύρος Χωρικών Υδάτων [6/12 μίλια].....	9
2.6. "Γκρίζες ζώνες" του Αιγαίου 1996.....	10
2.7. Θαλάσσια σύνορα του ΒΑ Αιγαίου.....	11
2.8. Αποστρατιωτικοποίηση του νησιών του Ανατολικού Αιγαίου 2021.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	Error! Bookmark not defined. 3
3. Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	13
3.1. Οι σχέσεις της Τουρκίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση.....	14
3.2. " Πραξικοπήματα στην Τουρκία" Πώς δούλεψε η Συμφωνία Σύνδεσης.....	14
3.3. 1987 Αίτηση Προσχώρησης στην Ε.Ο.Κ.....	15
3.4. Τα στάδια ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	15
3.5. Οι διαπραγματεύσεις της Τουρκίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση	16
3.6. Οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις της Τουρκίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση το 2005.....	17
3.7. "Πάγωμα ενταξιακών διαπραγματεύσεων" Ε.Ε.-Τουρκίας 2018.....	17
3.8. Η θέσπιση της Τελωνειακής Ένωσης το 1995.....	18
3.9. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι 1999.....	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ.....	22
4 Προοπτικές	22
4.1. Προοπτικές στις Ελληνο-Τουρκικές σχέσεις.....	22
4.2. Προοπτικές στις Ευρώ-Τουρκικές σχέσεις.....	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ	
5. Συμπεράσματα.....	28

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	28
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	29
ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	29
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	31

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει στόχο να διερευνήσει τις διαφορές της Ελλάδας με την Τουρκία και τον ρόλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικότερα γίνεται ιστορική ανασκόπηση στις σχέσεις των δύο χωρών με αφετηρία το 1923, την χρονιά που υπογράφηκε η Συνθήκη της Λωζάνης μέχρι και σήμερα. Το 1973 η διαφορά μεταξύ των δύο χωρών ήταν η οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας. Από το 1974 μετά την παράνομη εισβολή και κατοχή της Κύπρου η Τουρκία απειλεί τα κυριαρχικά δικαιώματα της Ελλάδας. Η Τουρκική πλευρά έχει παρουσιάσει διεκδικήσεις όπως «οι γκρίζες ζώνες στο Αιγαίο» και την αποστρατιωτικοποίηση των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου. Κάτω από αυτό το πλαίσιο γίνεται αναφορά στις σχέσεις της Τουρκίας-Ε.Ε. και την προοπτική ένταξης στην Κοινότητα. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι [1999] αναγνωρίζεται ως μια από τις μεγαλύτερες επιτυχίες της ελληνικής διπλωματίας, αν όχι η σημαντικότερη. Η ελληνική εξωτερική πολιτική άλλαξε καμπή στοχεύοντας να «προσδέσει» την Τουρκία σε έναν διεθνή οργανισμό, αξιοποιώντας τον παράλληλα για την διαμόρφωση ζητημάτων που την αφορούν. Η ένταξη της Κύπρου στην Ένωση χωρίς να λυθεί πρώτα το «Κυπριακό» αποτελεί μέγιστη επιτυχία για την Ελλάδα και την Κύπρο. Εξετάζεται γιατί το 2004 εγκαταλείψαμε το Ελσίνκι. Η Ε.Ε. λειτούργησε ως παράγοντας εκδημοκρατισμού της Τουρκίας, υποχρεώνοντάς την να θέσει τις διαφορές προς επίλυση με την Ελλάδα σε ένα ορισμένο χρονικό όριο σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο. Οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις της Τουρκίας έχουν παγώσει, ενώ οι ελληνοτουρκικές σχέσεις σήμερα βρίσκονται σε κατάσταση «μη ειρήνης μη πολέμου» χωρίς να έχει επιλυθεί κανένα διμερές θέμα. Η Ελλάδα μπορεί να αξιοποιήσει την σχέση της με την Ε.Ε. όπως έκανε το 1999 προωθώντας μια ειδική σχέση τύπου «νέου Ελσίνκι». Οι Ευρω-τουρκικές σχέσεις παρά τις δυσκολίες, παρουσιάζουν προοπτικές συνεργασίας όπως την συμμετοχή της Τουρκίας στην PESCO και την αναβάθμιση της Τελωνειακής Ένωσης.

Λέξεις κλειδιά: γεωπολιτικές διαφορές, Ευρωπαϊκή Ένωση, συνεργασία

Εισαγωγή

Οι σχέσεις της Ελλάδας με την Τουρκία χαρακτηρίζονται από εναλλασσόμενες σχέσεις φιλίας και έχθρας. Σήμερα έχουν περιέλθει σε κατάσταση «μη ειρήνης μη πολέμου», καθώς η Τουρκία θεωρεί την Ελλάδα στρατηγικό της αντίπαλο. Η Ε.Ε. ως

διεθνής οργανισμός μπορεί να ασκεί «κανονιστική ισχύ» θέτοντας νόρμες και κανόνες συμπεριφοράς. Η Τουρκία απομακρύνεται από την Ε.Ε. αλλά η μελλοντική της ένταξη δεν πρέπει να εγκαταλειφθεί. Η Ελλάδα ως μέλος της Ένωσης μπορεί να την αξιοποιήσει προωθώντας τα εθνικά συμφέροντα και περιορίζοντας την «απειλητική» Τουρκία.

Στο πρώτο μέρος της εργασίας γίνεται μια ιστορική ανασκόπηση στις σχέσεις των δύο χωρών από το 1923 ως σήμερα. Το δεύτερο μέρος αποτελείται από τις κύριες διαφορές των δύο χωρών. Η εκμετάλλευση του θαλάσσιου πλούτου στο Αιγαίο αποτελεί σημαντικό θέμα στην διπλωματική ατζέντα των δύο χωρών. Από το 1974 η Τουρκία συστηματικά αυξάνει τις διεκδικήσεις της στο Αιγαίο. Οι δύο χώρες δεν έχουν επιλύσει καμία γεωπολιτική διαφορά. Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στον ρόλο της Ε.Ε.. Η Τουρκία το 1987 έκανε αίτηση προσχώρησης στην Ε.Ο.Κ. κάνοντας «γενναίες» μεταρρυθμίσεις για να πετύχει τον σκοπό της. Η Ελλάδα το 1999 στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι αξιοποίησε την Ένωση προς όφελος της Κύπρου και της ίδιας. Η Τουρκία και η Ελλάδα έφτασαν κοντά στην παραπομπή διμερών διαφορών στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, αλλά το 2004 το «Ελσίνκι» εγκαταλείφθηκε από την χώρα μας. Στο τέταρτο μέρος παρουσιάζονται οι προοπτικές στις ελληνοτουρκικές σχέσεις και η στρατηγική που μπορεί να χαράξει η εξωτερική πολιτική της Ελλάδας. Οι σχέσεις της Ε.Ε. με την Τουρκία παρουσιάζουν προοπτικές όπως την αναβάθμιση της Τελωνειακής Ένωσης. Η Ελλάδα έχει την δυνατότητα να διαδραματίσει ουσιαστικό ρόλο στις ευρώ-τουρκικές σχέσεις προωθώντας τα εθνικά της συμφέροντα, έχοντας λόγο στο κέντρο των εξελίξεων.

1. Ιστορική Ανασκόπηση στις σχέσεις Ελλάδας και Τουρκίας 1923-2023

Οι σχέσεις της Ελλάδας με την Τουρκία χαρακτηρίζονται από εναλλασσόμενες περιόδους συμφιλίωσης και σύγκρουσης. Στις 24 Ιουλίου του 1923 υπογράφεται η Συνθήκη της Λωζάνης στην Ελβετία.

Τα κύρια σημεία της συνθήκης είναι: (1)

Α) Άρθρα 2-3: Οριοθέτηση συνόρων της Τουρκίας με την Ελλάδα, την Βουλγαρία, την Συρία και το Ιράκ.

Β) Άρθρο 12: Η Ελλάδα συνεχίζει να έχει την κυριαρχία στα νησιά της Ανατολικής Μεσογείου, εκτός της Ίμβρου και της Τενέδου. Η ελληνική κυριαρχία αφορά να νησιά Λήμνος, Σαμοθράκη, Μυτιλήνη, Χίος, Σάμος και Ικαρία.

Γ) Άρθρο 13: Θέτει μερικούς περιορισμούς αναφορικά με το μέγεθος των στρατιωτικών δυνάμεων και την οχύρωση των ελληνικών νησιών Σάμος, Μυτιλήνη, Χίος και Ικαρία.

Δ) Άρθρο 15: Η Τουρκία αποκηρύσσει προς όφελος της Ιταλίας, όλα τα δικαιώματα της στα νησιά των Δωδεκανήσων.

Ε) Άρθρο 20: Η Τουρκία αναγνωρίζει την προσάρτηση της Κύπρου στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Ζ) Άρθρο 30-45: Αφορούν την προστασία και την επανεγκατάσταση μειονοτήτων.

Η Ελλάδα επέστρεψε στην Τουρκία την Ανατολική Θράκη, τα νησιά Ίμβρος και Τένεδος. Έπαψε όποια διεκδίκηση είχε στην Σμύρνη και την Ανατολία. Παράλληλα διακόπτεται η ελληνική παρουσία στα παράλια της Μ. Ασίας μετά από 3.500 χρόνια. Η Τουρκία αναγνώρισε την κυριαρχία της Ελλάδας στα νησιά Λήμνος, Λέσβος, Χίος, Σάμος και Ικαρία που είχαν απελευθερωθεί από το 1879 και 1913. Οι δύο χώρες συμφώνησαν στην ανταλλαγή των Ελληνικών και Τουρκικών μειονοτήτων.

Το 1923 ανακηρύσσεται η Δημοκρατία της Τουρκίας, ως συνέχεια της διασπασμένης Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ο Μουσταφά Κεμάλ θέλησε να φέρει την Τουρκία κοντά στα πρότυπα της δύσης. Θέσπισε μεταρρυθμίσεις νομικού χαρακτήρα με σκοπό την απαγκίστρωση της Τουρκίας από τις αναχρονιστικές δυνάμεις. Το 1928 έγινε αναμόρφωση του τουρκικού αλφαβήτου στα πρότυπα του λατινικού, αντί του αραβικού αλφαβήτου. Στην εξωτερική πολιτική, έγιναν βήματα για την εξομάλυνση των σχέσεων με γειτονικές χώρες. (2)

Το 1928 στην Ελλάδα επανεκλέγεται πρωθυπουργός ο Ελ. Βενιζέλος. Υπογράφει συμφωνίες με την Ιταλία και την Γιουγκοσλαβία. Στις 30 Οκτωβρίου του 1930 υπογράφονται τρεις συμφωνίες οι οποίες ήταν μέρος της Σύμβαση της Άγκυρας. Η πρώτη συμφωνία αφορούσε το « Σύμφωνο φιλίας, ουδετερότητας και διαιτησίας». Οι δύο πλευρές συμφώνησαν να μην βρίσκονται σε αντίθετες πολιτικές και οικονομικές συμμαχίες. Η δεύτερη συμφωνία αφορούσε την εμπορική σύμβαση και διευθέτηση των αλιευτικών δραστηριοτήτων, ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία. Η τρίτη συμφωνία προέβλεπε τον έλεγχο των ναυτικών εξοπλισμών. Η Συμφωνία της Άγκυρας εξασφάλισε την σταθερότητα στις σχέσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία. (3)

1. Άρθρο του Γενικού Επιτελείου Στρατού, για την Συνθήκη της Λωζάννης
2. Άρθρο του History maps.com[2023], ιστορία της Δημοκρατίας της Τουρκίας
3. Σωκράτης Κατσαρός [2022] για την εξομάλυνση σχέσεων Ελλάδας-Τουρκίας

Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις ήρθαν σε ρήξη, το 1974 με την παράνομη εισβολή της Τουρκίας στην Κύπρο. Η τουρκική πλευρά θεωρεί την σύγκρουση του 1974, ως επιβολή της ειρήνης στο νησί και ως προστασία των Τουρκοκυπρίων. Η ελληνική χαρακτηρίζει τα γεγονότα ως εισβολή, με την οποία η Τουρκία κατέλαβε παράνομα το 36% του νησιού.

Οι σχέσεις των δύο χωρών ομαλοποιήθηκαν με την λεγόμενη « διπλωματία των σεισμών» το 1999. Ισχυρός σεισμός χτυπά την Νικομήδεια προκαλώντας μεγάλες καταστροφές και απώλειες χιλιάδων ζώων. Η ελληνική πλευρά παρέχει σωστικά συνεργεία και είδη πρώτης ανάγκης. Τον ίδιο χρόνο σημειώνεται ισχυρός σεισμός στην Αθήνα. Η Τουρκία ανταποδίδει την βοήθεια, παρέχοντας συνεργεία διάσωσης. Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις βελτιώνονται. (4)

Το 1999 αποτελεί σημείο καμπής στις σχέσεις των δύο χωρών. Οι διμερείς σχέσεις βελτιώνονται. Σκοπός είναι η δημιουργία εμπιστοσύνης και η επίλυση διαφορών στο Αιγαίο. Η πλευρά της Τουρκίας, επιθυμούσε μια οριστική επίλυση των διαφορών της με την Ελλάδα, με όρους που θα την ικανοποιούσαν. Η πολιτική ελίτ στην Ελλάδα, θεώρησε πως μια τέτοια προοπτική θα ενίσχυε την θέση της Τουρκίας, ταυτόχρονα θα έθετε σε κίνδυνο τα κυριαρχικά δικαιώματα της χώρας. (5)

Στο εσωτερικό των δύο χωρών η προσπάθεια δημιουργίας καλού κλίματος, δεν είχε την ανάλογη ανταπόκριση. Με εξαίρεση τους επιχειρηματικούς κύκλους στις δύο χώρες. Οι οικονομικές συμφωνίες που υπογράφηκαν, αύξησαν τις επενδύσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.

Η Ε.Ε. συνέβαλε καθοριστικά στην βελτίωση των διμερών σχέσεων ανάμεσα στα δύο κράτη. Η Ελλάδα μετατόπισε την εξωτερική της πολιτική με γνώμονα την Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως έκανε και η Τουρκία. Η Κύπρος βρίσκεται υψηλά στην ατζέντα των διαπραγματεύσεων.

4. Κωνσταντίνος Καψάσκης (2023) «Διπλωματία των σεισμών», Η καθημερινή, 9 Απριλίου 2023

5. Εκάβη Αθανασοπούλου (2011). Turkey's global strategy: Turkey and Greece, LSE Research Online, 2011

2. Κύριες διαφορές Ελλάδας και Τουρκίας

Οι σχέσεις της Ελλάδας με την Τουρκία διαταράχθηκαν την δεκαετία του 1970. Η αιτία είναι αλληλένδετα ζητήματα και αμφιλεγόμενα, αναφορικά με τα κυριαρχικά δικαιώματα στο Αιγαίο πέλαγος. Οι διαφορές αυτές έχουν επηρεάσει τις σχέσεις των δύο κρατών, καθώς το 1987 και το 1996 βρέθηκαν κοντά σε ένοπλη σύρραξη.

Η θέση της Ελλάδας είναι ότι η μόνη διαφορά με την Τουρκία αποτελεί η οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας.

Το 1973 η διαφορά μεταξύ των δυο χωρών ήταν η οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας, με σκοπό την εκμετάλλευση ενεργειακών πόρων στο Αιγαίο. Σταδιακά μετά το 1974 η Τουρκία προσβλέπει στην μεταβολή του εδαφικού καθεστώτος στον θαλάσσιο και εναέριο χώρο, που πηγάζει από το διεθνές δίκαιο. Η Τουρκία για να πετύχει την αναθεωρητική πολιτική αμφισβητεί τα κυριαρχικά δικαιώματα και τις διεθνείς αρμοδιότητες της Ελλάδας. Οι κύριες διαφορές της Ελλάδας με την Τουρκία είναι: (6)

- 1) Οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών, υφαλοκρηπίδας, Α.Ο.Ζ.
- 2) Όρια FIR. Περιοχή Ευθύνης Πτήσεων
- 3) Εύρος εναέριου χώρου (10 μίλια)
- 4) Περιοχές έρευνας-διάσωσης
- 5) Εύρος χωρικών υδάτων (6\12 μίλια)
- 6) «Γκρίζες ζώνες του Αιγαίου» 1996
- 7) Θαλάσσια σύνορα του ΒΑ Αιγαίου
- 8) Αποστρατιωτικοποίηση των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου

2.1. Οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών, υφαλοκρηπίδας, Α.Ο.Ζ.

Η υφαλοκρηπίδα ως όρος αναφέρεται στον πυθμένα της θάλασσας. Νομικά η ορολογία αναφέρεται στον θαλάσσιο βυθό και το υπέδαφος. Το παράκτιο κράτος έχει την κυριαρχία για την εξερεύνηση της υφαλοκρηπίδας και την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων. (7)

Το 1982 υπογράφηκε στο Montego Bay η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας. Αφορά την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (Α.Ο.Ζ.) ρυθμίσεις για την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας και χωρικών υδάτων. Η Σύμβαση δεν έχει επικυρωθεί από την Τουρκία. Η Ελλάδα υπέγραψε την Σύμβαση το 1995.

Α.Ο.Ζ. ορίζεται η πέραν και παρακείμενη της αιγιαλίτιδας ζώνης περιοχή σε πλάτος μέχρι 200 ναυτικών μιλίων από τις γραμμές βάσης από τις οποίες μετράται το πλάτος της αιγιαλίτιδας ζώνης. Το παράκτιο κράτος ασκεί εντός της κυριαρχικά δικαιώματα. Όπως την εκμετάλλευση και διαχείριση των φυσικών πόρων του βυθού και του υπεδάφους της θάλασσας. Η Σύμβαση του 1982 κάνει σαφές ότι όλα τα νησιά

διαθέτουν Α.Ο.Ζ. η οποία όπως και η υφαλοκρηπίδα ενός νησιού καθορίζονται με τον ίδιο τρόπο όπως καθορίζονται για τις ηπειρωτικές περιοχές.

Το 1959 η ελληνική πλευρά ξεκίνησε την εξερεύνηση της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο. Το 1969 εκχωρώντας τις ανάλογες άδειες οι έρευνες συνεχίστηκαν με εντατικό ρυθμό. Το 1973 κατά την διάρκεια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης η Τουρκία ξεκίνησε έρευνες σε 27 θαλάσσιες περιοχές στα διεθνή ύδατα του Βόρειου Αιγαίου. Η Τουρκία θέλοντας να διεκδικήσει την μισή υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου, αγνόησε την ύπαρξη των ελληνικών νησιών του Αιγαίου.

Τον Μάρτιο του 1987 οι δύο χώρες ήρθαν κοντά σε ένοπλη σύρραξη λόγω της υφαλοκρηπίδας και των θαλάσσιων ερευνών που διεξήγαγε η Τουρκία στο Αιγαίο. Την περίοδο 1970-1980 υπήρχε η πεποίθηση ότι υπάρχουν μεγάλα κοιτάσματα πετρελαίου στο Αιγαίο. Κάτι που έχει επιβεβαιωθεί από το υπουργείο Ανάπτυξης, το οποίο κάνει γνωστό ότι μεγάλα κοιτάσματα πετρελαίου βρίσκονται ανάμεσα στην Μυτιλήνη με την Λήμνο και ανατολικά της Θάσου. Το Αιγαίο εκτός από πετρέλαιο είναι πλούσιο σε εναλλακτικές μορφές ενέργειας.

Οποιαδήποτε αξιοποίηση του ενεργειακού πλούτου στο Αιγαίο προϋποθέτει πρώτα την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας ανάμεσα στις δύο χώρες.

Οι δύο πλευρές διαφωνούν για το αν τα ελληνικά νησιά εκτός των ακτών της Τουρκίας πρέπει να ληφθούν υπόψη για τον καθορισμό των αποκλειστικών οικονομικών ζωνών. Η ελληνική θέση είναι πως όλα τα νησιά έχουν ισότιμη βάση, κάτι που αν επικυρωθεί κατοχυρώνει τα οικονομικά δικαιώματα στο μεγαλύτερο μέρος του Αιγαίου. Από την πλευρά της η Τουρκία υποστηρίζει πως οι αποστάσεις πρέπει να μετρηθούν από την ηπειρωτική χώρα. Αν η θέση της Τουρκίας κατοχυρωθεί τότε θα έχει την δυνατότητα οικονομικής εκμετάλλευσης του μισού Αιγαίου.

6. Παναγιώτης Κ. Ιωακειμίδης, Ελλάδα: Ορίζοντας 2030, Οι προκλήσεις Τουρκίας και Ευρώπης Πενήντα χρόνια Ελληνοτουρκικής Αντιπαράθεσης

7. Άρθρο του Γενικού Επιτελείου Στρατού, περιοχή Α.Ο.Ζ- Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη

2.2. Όρια FIR. Περιοχή Ευθύνης Πτήσεων

Στις 14 Δεκεμβρίου του 1994 υπογράφηκε η Σύμβαση της Διεθνούς Πολιτικής Αεροπορίας στο Σικάγο. Ο οργανισμός της Διεθνούς Πολιτικής Αεροπορίας οριοθετεί την περιοχή ευθύνης για τον έλεγχο του εναέριου χώρου των συμβαλλόμενων κρατών. (8)

Το F.I.R. Αθηνών καλύπτει τον εθνικό εναέριο χώρο με βάση τα 10 ναυτικά μίλια και κάποια σημεία του Διεθνούς Εναέριου Χώρου. Η Τουρκία διεκδικεί τον επανακαθορισμό του F.I.R. Αθηνών και τον περιορισμό του στο μισό Αιγαίο.

Το κράτος ευθύνης έχει τον έλεγχο του εναέριου χώρου που του αναλογεί. Ο εναέριος χώρος στο Αιγαίο αποτελεί θέμα διεκδίκησης.

Το 1974 η Τουρκία αυθαίρετα θέλησε να επεκτείνει την δικαιοδοσία της στον εναέριο χώρο μέχρι το μέσο του Αιγαίου, εντός του FIR Αθηνών. Η Ελλάδα ανακήρυξε το Αιγαίο ως επικίνδυνη περιοχή. Το 1980 η Τουρκία ανακάλεσε την επέκταση του εναέριου της χώρου μονομερώς.

Το FIR(Flight Information Region) έχει να κάνει με την ευθύνη ρύθμισης της πολιτικής αεροπορίας. Τα αεροπλάνα μιας χώρας που εισέρχονται στο FIR μιας άλλης, είναι υποχρεωμένα να υποβάλλουν σχετικά σχέδια πτήσης.

Η επιδίωξη της Τουρκίας είναι ο επανακαθορισμός του FIR Αθηνών και η μείωση του στο μισό του Αιγαίου. Από το 2007 αναχαιτίζει συστηματικά τα ελληνικά

αεροσκάφη όταν περνούν τον 25^ο μεσημβρινό. Η Τουρκία υποστηρίζει ότι τα στρατιωτικά αεροσκάφη δεν είναι υποχρεωμένα να υποβάλλουν σχέδια πτήσης σε διεθνή εναέριο χώρο. Το επιχείρημα της βασίζεται στο χάρτη του ICAO 1948, σύμφωνα με τον οποίο τα πολιτικά αεροσκάφη είναι υποχρεωμένα να υποβάλλουν σχέδιο πτήσης, ενώ τα στρατιωτικά αεροσκάφη μπορούν να το πράξουν προαιρετικά. Η Ελλάδα υποστηρίζει ότι ένα κράτος έχει το δικαίωμα έκδοσης περιορισμών, για την δημιουργία ασφάλειας της πολιτικής αεροπορίας. Η θέση αυτή βασίζεται σε κανονισμούς της ICAO, άρα η Ελλάδα υποστηρίζει ότι τα στρατιωτικά αεροσκάφη είναι υποχρεωμένα να υποβάλλουν σχέδια πτήσης, όταν εισέρχονται στο FIR Αθηνών.

8. Άρθρο Γενικού Επιτελείου Στρατού, Περιοχή FIR Αθηνών

2.3. Εύρος εναέριου χώρου (10 μίλια)

Σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο ο εθνικός εναέριος χώρος ενός κράτους είναι ο εναέριος χώρος που εκτείνεται πάνω από το χερσαίο έδαφος και τα χωρικά του ύδατα, δηλαδή την αιγιαλίτιδα ζώνη. Ο ορισμός δίνεται από την Συνθήκη του Σικάγο 1994 για την Πολιτική Αεροπορία. (9)

Το άρθρο 3 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας [Losc] του 1982 καθορίζει το εύρος του εναέριου χώρου ενός παράκτιου κράτους. Το κάθε κράτος έχει το δικαίωμα να καθορίσει το εύρος της χωρικής του θάλασσας. Σύμφωνα με την συνθήκη, το πλάτος δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 12 ναυτικά μίλια.

Η Ελλάδα έχει καθορίσει δύο αιγιαλίτιδες ζώνες. Η μια έχει έκταση 6 ν.μ. και αφορά όλα τα συναφή θέματα. Η δεύτερη καθορίστηκε στις 18 Σεπτεμβρίου του 1931, στα 10 ν.μ. και καθορίζει το πλάτος των χωρικών υδάτων. Αφορά θέματα Αστυνομίας και Αεροπορίας.

Το 1975 η Τουρκία ζήτησε από την Ελλάδα να περιορίσει στα 6 ναυτικά μίλια τον εναέριο χώρο. Από τότε αναγνωρίζει τα 10 ν.μ. ως Διεθνή Εναέριο χώρο. Η ελληνική πλευρά αρνήθηκε. Από το 1990 τουρκικά αεροπλάνα παραβιάζουν την περιοχή μεταξύ 6 και 10 μιλίων ή κάνοντας πτήσεις πάνω από ελληνικά νησιά.

Οι Η.Π.Α. και το Ν.Α.Τ.Ο δεν αναγνωρίζουν ελληνικά κυριαρχικά δικαιώματα στον χώρο μεταξύ 6 και 10 ναυτικών μιλίων, κατά την διάρκεια ασκήσεων του Ν.Α.Τ.Ο.

9. Άρθρο Γενικού Επιτελείου Στρατού, για τον Εθνικό Εναέριο Χώρο

2.4. Περιοχές έρευνας και διάσωσης

Η Έρευνα και Διάσωση για αεροπορικά ατυχήματα λαμβάνει χώρα σύμφωνα με την Σύμβαση του Σικάγο και τους κανονισμούς του ICAO (Πολιτική Αεροπορία). Η ελληνική περιοχή έρευνας και διάσωσης συμπίπτει με την περιοχή FIR Αθηνών σε περίπτωση αεροπορικού ατυχήματος. (10)

Σε περίπτωση θαλάσσιου ατυχήματος η περιοχή ευθύνης της Ελλάδας συμπίπτει με το FIR Αθηνών. Όπως έχει δηλώσει η ελληνική πλευρά.

Η Σύμβαση του Αμβούργου (1979) προβλέπει ότι οι περιοχές ευθύνης των συμβαλλόμενων μερών για την παροχή έρευνας και διάσωσης, σε περίπτωση ναυτικών ατυχημάτων καθορίζονται μεταξύ των παράκτιων κρατών. Η Ελλάδα έχει υπογράψει Συμφωνίες για την παροχή διάσωσης και έρευνας με την Κύπρο, την Μάλτα, την Ιταλία και την Αίγυπτο.

Η Τουρκία το 1982 κατά την διάρκεια σύσκεψης υποεπιτροπής (27th session) IMO οριοθέτησε περιοχή Έρευνας και Διάσωσης, η οποία περιλαμβάνει τμήμα του FIR Αθηνών στο Αιγαίο. Η θέση αυτή αμφισβητεί τις ελληνικές θέσεις και διαμοιράζει το Αιγαίο στην μέση. Ωστόσο η τουρκική διεκδίκηση δεν έγινε δεκτή.

Το 1988 η Τουρκία εξέδωσε Κανονισμό Έρευνας και Διάσωσης με τον οποίο αυθαίρετα όρισε ως περιοχή έρευνας και διάσωσης που περιλαμβάνει το FIR Κωνσταντινούπολης και έναν τομέα του FIR Αθηνών. Διαμοιράζοντας περίπου στο μισό το Αιγαίο και εγκλωβίζοντας ένα μεγάλο μέρος της ελληνικής επικράτειας σε σχέση με την περιοχή έρευνας και διάσωσης. Η τουρκική διεκδίκηση περιλαμβάνει μέρος της Ανατολικής Μεσογείου και της Κύπρου ως μέρος όπου έχει ευθύνη διάσωσης σε περίπτωση ναυτικής είτε αεροναυτικής διάσωσης.

Οι περιοχές έρευνας και διάσωσης συνδέονται με το FIR. Στις 23 Μάιου του 2006 αναγνωρίστηκαν στο διεθνή εναέριο χώρο του νοτίου Αιγαίου τρία τουρκικά στρατιωτικά αεροσκάφη, χωρίς να υποβάλλουν σχέδια πτήσης. Δύο στρατιωτικά αεροπλάνα της Ελλάδας προσέγγισαν τα τουρκικά. Σε αερομαχία στην ακτή της Καρπάθου έγινε σύγκρουση στον αέρα ενός ελληνικού και τουρκικού αεροσκάφους τύπου F16. Ο Έλληνας πιλότος έχασε την ζωή του, ενώ ο Τούρκος πιλότος επέζησε της σύγκρουσης. Οι ελληνικές δυνάμεις έσπευσαν στην περιοχή της σύγκρουσης, όπου ο Τούρκος πιλότος αρνήθηκε της διάσωσης του υποστηρίζοντας ότι βρίσκεται σε άρτια κατάσταση και ότι θα αναμείνει της διάσωσης του από τις τουρκικές δυνάμεις που είναι οι αρμόδιες. Οι ηγεσίες των δύο κρατών θέλησαν να αποτρέψουν παρόμοια περιστατικά στο μέλλον και εξέφρασαν την επιθυμία δημιουργίας τηλεφωνικής επικοινωνίας των εντολών που αφορούν τις αεροπορικές δυνάμεις.

10. Άρθρο Γενικού Επιτελείου Στρατού: Έρευνα-Διάσωση στο Αιγαίο

2.5. Εύρος χωρικών υδάτων (6\12 μίλια)

Χωρικά ύδατα είναι μια θαλάσσια ζώνη η οποία επεκτείνεται σύμφωνα με την Σύμβαση για το Δίκαιο της θάλασσας, ως 12 ναυτικά μίλια από τις γραμμές βάσεως που βρίσκονται στην ακτογραμμή. Τα χωρικά ύδατα περιλαμβάνουν το βυθό, το υπέδαφος και τον υπερκείμενο εναέριο χώρο. Το παράκτιο κράτος έχει την κυριαρχία στη ζώνη και στο χερσαίο έδαφος της. (11)

Το 1995 η τουρκική εθνοσυνέλευση ανακήρυξε ως αιτία πολέμου, σε περίπτωση που η Ελλάδα επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα στα δώδεκα ναυτικά μίλια. Αν και αυτό αποτελεί δικαίωμα της Ελλάδας, σύμφωνα με την Σύμβαση για το Δίκαιο της θάλασσας [UNCLOS 1982].

Το 2022 ο πρώην υπουργός εξωτερικών της Ελλάδας Νίκος Δένδιας, δήλωσε ότι η επέκταση των χωρικών υδάτων αποτελεί αδιαπραγμάτευτο δικαίωμα. Σύμφωνα με την Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της θάλασσας. Η δήλωση ήρθε ως απάντηση στην απειλή του υπουργού εξωτερικών της Τουρκίας . Ο Μεβλούτ Τσαβούσογλου είχε δηλώσει «Όχι δώδεκα. Δεν μπορούμε να επιτρέψουμε, ούτε μίλι επέκτασης των χωρικών υδάτων στο Αιγαίο». (12)

11. Άρθρο του Γενικού Επιτελείου Στρατού, η ελληνική αιγαλίτιδα ζώνη

12. Συντακτική ομάδα ertnews.gr , Νίκος Δένδιας: Οι απειλές της Τουρκίας για casus belli δεν μας πτοούν, 30 Δεκεμβρίου 2022

2.6. «Γκρίζες ζώνες του Αιγαίου» 1996

Κατά την διάρκεια της κρίσης των Ιμίων το 1996 η Τουρκία και η Ελλάδα ανέπτυξαν στρατιωτικές δυνάμεις γύρω από την βραχονησίδα. Το επεισόδιο ξεκίνησε τον Δεκέμβριο του 1995, όταν τουρκικό πλοίο προσάραξε στα Ίμια. Δύο ελληνικά ρυμουλκά μετέφεραν το πλοίο σε λιμάνι της Τουρκίας, ωστόσο ο πλοίαρχος του πλοίου είχε αρνηθεί υποστηρίζοντας ότι η περιοχή βρίσκεται στην αρμοδιότητα της Τουρκίας. Και οι δύο χώρες ανέφεραν πως οι βραχονησίδες τούς ανήκουν.⁽¹³⁾ Ακολούθησε η αποστολή στρατιωτικών δυνάμεων εκατέρωθεν. Στις 31 Ιανουαρίου του 1996 ελληνικό ελικόπτερο έκανε αναγνωριστική πτήση στην περιοχή και κάτω από αδιευκρίνιστες συνθήκες κατέπεσε στην θάλασσα. Τα τρία μέλη του ελληνικού πληρώματος σκοτώθηκαν.

Η κυβέρνηση των Η.Π.Α. είχε ουσιαστικό ρόλο στην λήξη της κρίσης. Στις 8 Ιουλίου 1998 διεξήχθη στην Μαδρίτη σύνοδος κορυφής του Ν.Α.Τ.Ο, όπου ο πρόεδρος της Τουρκίας και ο πρωθυπουργός της Ελλάδας Κ. Σημίτης υπέγραψαν συμφωνία για την μείωση της έντασης στο Αιγαίο και την αποτροπή μιας ένοπλης σύρραξης.

Ύστερα η Τουρκία προέβαλλε μια νέα διεκδίκηση έναντι της Ελλάδας. Το επιχείρημα είναι ότι στο Αιγαίο υπάρχουν μικρά νησιά, βραχονησίδες και βράχοι που η κυριαρχία τους αμφισβητείται. Αν και η Συνθήκη της Λωζάνης το 1923 και η Συνθήκη των Παρισίων το 1947 είναι απόλυτα σαφείς. Οι λεγόμενες «γκρίζες ζώνες του Αιγαίου» αφορούν 156 νησιά ή βραχονησίδες, η κυριαρχία των οποίων αμφισβητείται από την Τουρκία.

Σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο των θαλασσών, νησί θεωρείται η έκταση γης που βρίσκεται πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας κατά την μέγιστη πλημμυρίδα. Στο Αιγαίο υπάρχουν 9838 νησιά, σύμφωνα με τον παραπάνω ορισμό. Στην Ελλάδα ανήκουν 9388 νησιά από τα οποία τα 97 κατοικούνται. Ενώ η Τουρκία έχει στην κατοχή της 450 νησιά. Εκ των οποίων τα πιο σημαντικά είναι οι Λαγούσες, η Τένεδος, η Ίμβρος και κάποια μικρότερα έκτασης κοντά στην Σμύρνη.

Η Τουρκία αμφισβητεί την ελληνική κυριαρχία σε νησιά με μόνιμο πληθυσμό όπως οι Φούρνοι, το Αγαθονήσι και η Κίναρος, αλλά και ακατοίκητα νησιά όπως η Λεβίθα, η Καλόλιμνος και η Περγούσα. Τα νησιά αυτά βρίσκονται μεταξύ Νισύρου και Σάμου. Στις τουρκικές διεκδικήσεις έχουν συμπεριληφθεί νησιά που βρίσκονται κοντά στην Κρήτη όπως η Γαύδος, η Γαυδοπούλα και οι Διονυσάδες.

13. βλέπε. Άρθρο Γενικού Επιτελείου Στρατού, Γκρίζες ζώνες στο Αιγαίο

2.7. Θαλάσσια σύνορα του ΒΑ Αιγαίου

Οι «διερευνητικές επαφές» το 2002 περιελάμβαναν μεταξύ άλλων το ζήτημα των θαλάσσιων συνόρων στο ΒΑ Αιγαίο.

Η Τουρκία παρουσίασε επίσημα το δόγμα της «Γαλάζιας Πατρίδας» το 2018 σε τελετή από το Εθνικό Αμυντικό Πανεπιστήμιο Κωνσταντινούπολης. Ο χάρτης της «Γαλάζιας Πατρίδας» περιλαμβάνει 462.000 τ.χ.λ.μ. στο Αιγαίο, την Κύπρο, την ανατολική Μεσόγειο και τον Εύξεινο Πόντο. Χωρίζοντας το Αιγαίο στη μέση. Αναφορικά με την Ελλάδα, περιλαμβάνει περιοχές του Αιγαίου για τις οποίες η Τουρκία έχει προβάλλει κυριαρχικά δικαιώματα. Επίσης έχει προσθέσει στις διεκδικήσεις της την ανατολική Μεσόγειο και δυτικά μέχρι τα εξωτερικά όρια των ελληνικών χωρικών υδάτων των 6 ναυτικών μιλίων της Κρήτης, της Κάσσου και της Καρπάθου. (14)

Το δόγμα αυτό παρουσιάστηκε στον Ο.Η.Ε. τον Νοέμβριο του 2019 και περιλαμβάνει οικονομικές ζώνες της Ανατολικής Μεσογείου, υπονομεύοντας τις ελληνικές διεκδικήσεις στην περιοχή.

Την ίδια χρονιά η Τουρκία παρουσίασε την θέση ότι το Καστελόριζο, δεν πρέπει να έχει Α.Ο.Ζ. επειδή γεωγραφικά βρίσκεται απέναντι από την ηπειρωτική Τουρκία και το μικρό μέγεθος της δεν δύναται να δίνει δικαιοδοσία σε μια μεγάλη περιοχή της θάλασσας. Σύμφωνα με την τουρκική πλευρά τα νησιά πρέπει να δικαιούνται μια αποκλειστική οικονομική ζώνη μήκους 12 ναυτικών μιλίων ή να μην έχουν καθόλου οικονομική ζώνη.

Η Τουρκία το 2019 υπέγραψε το «Τουρκολιβυκό μνημόνιο» με την Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας της Λιβύης. Οι δύο χώρες συμφωνούσαν στην δημιουργία Α.Ο.Ζ. στην Μεσόγειο θάλασσα. Η «παράνομη συμφωνία» παραβίαζε τα κυριαρχικά δικαιώματα όχι μόνο της Ελλάδας, αλλά της Κύπρου και της Αιγύπτου. Ενώ δεν εναρμονιζόταν με το δίκαιο της θάλασσας. Τον Ιανουάριο του 2021 το Εφετείο της Λιβύης ακύρωσε επίσημα το «Τουρκολιβυκό μνημόνιο»

Ως απάντηση στις 2 Ιανουαρίου του 2020 οι ηγέτες της Ελλάδας, της Κύπρου και του Ισραήλ υπέγραψαν συμφωνία για την κατασκευή του αγωγού East Med. Ο σχεδιασμός προβλέπει την μεταφορά φυσικού αερίου από την θάλασσα του Λεβάντε προς την Ελλάδα και άλλες χώρες της Ευρώπης. Η συμφωνία έχει πολιτικό, οικονομικό και στρατηγικό χαρακτήρα για την Ελλάδα. Καθώς ο αγωγός East Med μπορεί να προσφέρει μερική ενεργειακή αυτονομία για την Ευρώπη και να αποκλείσει την Τουρκία από την οικονομική εκμετάλλευση της περιοχής.

14. Μιχαήλ Χατζηάστρου, Το Τουρκικό δόγμα της Γαλάζιας Πατρίδας, foreign affairs.gr The Hellenic Edition, 5 Οκτωβρίου 2021

2.8. Αποστρατιωτικοποίηση των νησιών του ανατολικού Αιγαίου. 2021

Το στρατιωτικό καθεστώς των νησιών του Αν. Αιγαίου διέπεται από διαφορετικές Διεθνείς Συμφωνίες. Για τα νησιά Λήμνο και Σαμοθράκη το στρατιωτικό καθεστώς καθορίζεται από την Συνθήκη της Λωζάνης η οποία αντικαταστάθηκε από την Σύμβαση του Montreux 1936. Η Συνθήκη της Λωζάνης καθορίζει το στρατιωτικό καθεστώς των νησιών της Μυτιλήνης, της Χίου, της Σάμου και της Ικαρίας η οποία αντικαταστάθηκε από την Συνθήκη των Παρισίων 1947. (15)

(1) **Σαμοθράκη και Λήμνος:** Η Συνθήκη της Λωζάνης προέβλεπε την αποστρατιωτικοποίηση των Δαρδανελίων, της θάλασσας του Μαρμαρά, του Βοσπόρου και των νησιών Ίμβρου, Τενέδου και Λαγουσίων. Επίσης την αποστρατιωτικοποίηση της Σαμοθράκης και της Λήμνου. Η Συνθήκη του Montreux αντικατέστησε το προοίμιο της Συνθήκης της Λωζάνης.

Η Τουρκία αποδέχθηκε τον εξοπλισμό της Σαμοθράκης και της Λήμνου, όταν το 1936 η Τουρκική Εθνοσυνέλευση κύρωσε την Συνθήκη του Montreux.

(2) **Σάμος, Μυτιλήνη, Χίος και Ικαρία:** Σύμφωνα με την Συνθήκη της Λωζάνης τα προαναφερθέντα νησιά δεν τελούν υπό καθεστώς αποστρατιωτικοποίησης. Ωστόσο η ελληνική πλευρά υποχρεούται να μην αναγείρει οχυρωματικά έργα και να μην δημιουργήσει ναυτική βάση στα νησιά αυτά.

Το 1975 η Τουρκία δημιούργησε την λεγόμενη «Στρατιά του Αιγαίου» αποτελούμενη από μεγάλο αριθμό αμφίβιων δυνάμεων η οποία δυνητικά μπορεί να

επιχειρήσει «απόβαση» στα ελληνικά νησιά. Η ελληνική πλευρά έχει το δικαίωμα να αμυνθεί των εδαφών της, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 51 του Καταστατικού Χάρτη του Ο.Η.Ε. που καθιερώνει το δικαίωμα «Νόμιμης Άμυνας».

(3) Νησιά του Ν.Α. Αιγαίου (Δωδεκάνησα): Τον Απρίλιο του 1947 υπογράφηκε η Σύμβαση Ειρήνης των Παρισίων ανάμεσα στις Συμμαχικές Δυνάμεις και την Ιταλία. Στην Ελλάδα παραχωρήθηκε η «πλήρης κυριαρχία» των Δωδεκανήσων από την Ιταλία. Σύμφωνα με την συνθήκη, η Ελλάδα όφειλε να αποστρατιωτικοποιήσει τα Δωδεκάνησα.

Η Τουρκία κατηγορεί την Ελλάδα πως δεν τηρεί τον συγκεκριμένο όρο, αφού στα Δωδεκάνησα είναι εγκατεστημένες δυνάμεις της «Ελληνικής Εθνοφυλακής». Όμως η γειτονική χώρα δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος της Σύμβασης, επομένως ως τρίτη χώρα δεν μπορεί να προβάλλει δικαιώματα σύμφωνα με το άρθρο 34 της Συνθήκης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών.

Το καθεστώς αποστρατιωτικοποίησης έχει πάψει να εφαρμόζεται από την Ιταλία στα νησιά Παντελεερία, Λαμπεντούζα, Λαμπιόνε και Λινόζα.

Η θέση της Τουρκίας περί αποστρατιωτικοποίησης των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου κατατέθηκε επίσημα στον Ο.Η.Ε. το 2021.

Στις 13 Ιουλίου 2021 με επιστολή στο Ο.Η.Ε. υποστηρίζει ότι: Η Ελλάδα παραβιάζει το ισχύον κατά την Τουρκία, συμβατικό καθεστώς της αποστρατιωτικοποίησης. Συνέπεια αυτής της παραβίασης είναι η παρουσία τού ελληνικού στρατού στα νησιά, κάτι που είναι απειλητικό για την Τουρκία.

Σε επιστολή προς τον Ο.Η.Ε. ο πρέσβης της Τουρκίας προβάλλει το επιχείρημα ότι: Επειδή η Ελλάδα παραβιάζει την αποστρατιωτικοποίηση, δεν εκπληρώνεται ο όρος με τον οποίο παραχωρήθηκε η κυριαρχία των νησιών.

Το επιχείρημα της αποστρατιωτικοποίησης αφορά τα νησιά Λήμνος, Σαμοθράκη, Λέσβος, Σάμος, Ικαρία και Χίος. Ωστόσο η διεκδίκηση της Τουρκίας δεν συνάδει με κάποια συνθήκη.

15. Γενικό Επιτελείο Στρατού, Στρατιωτικό καθεστώς νησιών

3.Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης

3.1. Οι σχέσεις της Τουρκίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση

Ένταξη της Τουρκίας- Ελλάδας στο Ν.Α.Τ.Ο. 1952: Το 1947 η Τουρκία τάχθηκε στο πλευρό της Δύσης, όταν σταδιακά ξεκινούσε ο «Ψυχρός Πόλεμος». Το 1948 επωφελήθηκε από το σχέδιο Marshall των Η.Π.Α. για την ανοικοδόμηση της Ευρώπης και την μείωση της επιρροής του κομμουνισμού. Η Τουρκία το 1950 έστειλε στρατό στην Ν. Κορέα στηρίζοντας τις Η.Π.Α.

Η Ελλάδα μαζί με την Τουρκία έγιναν μέλη του Ν.Α.Τ.Ο στις 20 Φεβρουαρίου του 1952. Η ένταξη της Τουρκίας στην συμμαχία αποσκοπούσε στην ενδυνάμωση των σχέσεων της με την Δύση, αλλά και στις εγγυήσεις ασφάλειας.

Η Συμφωνία σύνδεσης της Τουρκίας με την Οικονομική Ευρωπαϊκή Κοινότητα 1963: Η Τουρκία κατέθεσε αίτηση Σύνδεσης με την Ε.Ο.Κ. το 1959, η οποία μετά από διαπραγματεύσεις των δύο πλευρών οδήγησε στην Συμφωνία της Άγκυρας το 1963. (16)

Οι στόχοι της συμφωνίας ήταν (1) Η σταδιακή καθιέρωση της τελωνειακής ένωσης (2) Η ευθυγράμμιση σε τρία στάδια της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής των δύο μερών. Μακροπρόθεσμα δόθηκε η δυνατότητα προσχώρησης της Τουρκίας στην Ε.Ο.Κ.

Το 1973 η συμφωνία συμπληρώθηκε με πρόσθετο πρωτόκολλο, το οποίο καθορίζει τους κανόνες για την καθιέρωση της τελωνειακής ένωσης σε περίοδο 22 ετών από την ημερομηνία έναρξης ισχύος του πρωτοκόλλου, την οικονομική συνεργασία και την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων.

Το 1980 το Συμβούλιο Σύνδεσης εξέδωσε απόφαση, ώστε να αναζωογονηθεί η σύνδεση των δύο πλευρών. Η απόφαση περιελάμβανε το χρονοδιάγραμμα και τους όρους κατάργησης εκ μέρους της Ε.Ε. 1ο Κατάργηση των δασμών που επιβάλλονται σε πρωτογενή γεωργικά προϊόντα εκ μέρους της Ε.Ε. από την 1 Ιανουαρίου του 1987. 2ο Στον τομέα της απασχόλησης θεσπίστηκε η ελεύθερη κυκλοφορία και τα κοινωνικά δικαιώματα των Τούρκων εργαζομένων και των οικογενειών τους. 3ο Διευκρίνισε τους στόχους της οικονομικής, τεχνικής και χρηματοδοτικής συνεργασίας.

Η Ε.Ο.Κ. συμπεριέλαβε στην Συμφωνία της Άγκυρας την χορήγηση χρηματοδοτικής στήριξης για την ανάπτυξη της τουρκικής οικονομίας και κοινωνίας. Από το 1964- 1969 δόθηκαν στην Τουρκία 175 εκατομμύρια, ως δάνειο με μειωμένο επιτόκιο με βάση το 1^ο πρωτόκολλο [1963]. Το 1973-1976 δόθηκαν 195 εκατομμύρια ως δάνειο στην Τουρκία σύμφωνα με το 2^ο πρωτόκολλο [1970]. Από το 1979- 1981 η Ε.Ο.Κ. έδωσε δάνεια στην Τουρκία με μειωμένο επιτόκιο ύψους 310 εκατομμύρια με βάση το 3^ο πρωτόκολλο [1977]. Οι πόροι αυτοί αξιοποιήθηκαν από την Τουρκία για την ανάπτυξη των υποδομών και της βιομηχανίας.

Οι σχέσεις της Τουρκίας με την Ε.Ο.Κ. διαταράχθηκαν από τα στρατιωτικά πραξικοπήματα που έλαβαν χώρα στην Τουρκία. Μετά από αναφορές για παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των πολιτικών ελευθεριών η Ε.Ο.Κ. ανέστειλε την χρηματοδοτική στήριξη προς την Τουρκία, ωστόσο συνέχισε να εφαρμόζει τις εμπορικές συμφωνίες και άλλες διατάξεις της συμφωνίας. Το 1986 οι σχέσεις των δύο πλευρών αναθερμάνθηκαν με την σταδιακή αποκατάσταση της πολιτικής διακυβέρνησης και περισσότερων πολιτικών ελευθεριών.

Τον Ιούλιο του 1987 το Συμβούλιο υπέγραψε πρωτόκολλα προσαρμογής της Συμφωνίας Σύνδεσης, για να ληφθεί υπόψη η προσχώρηση της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, με την σύμφωνη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου τον Ιανουάριο του 1988. Την ίδια χρονιά συμφωνήθηκε η σύναψη πρωτοκόλλου προσαρμογής της Συμφωνίας Σύνδεσης, με σκοπό να ληφθεί υπόψη η προσχώρηση της Ελλάδας στην Ε.Ε.

16. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Τουρκία, commission.europa.eu 6 Μαρτίου 1995

3.2. «Πραξικόπημα στην Τουρκία» Πώς δούλεψε η Συμφωνία Σύνδεσης:

Η Τουρκία το **1960** βρισκόταν σε εσωτερική κρίση, λόγω των διαφωνιών που υπήρχαν πάνω στις πολιτικές ελευθερίες και τον ρόλο της θρησκείας. Ο στρατός ανέτρεψε την κυβέρνηση. Ακολούθησαν πολιτικές διώξεις, στις οποίες 15 ηγετικά στελέχη της κυβέρνησης καταδικάστηκαν σε θάνατο. Ανάμεσα τους ο πρώην πρωθυπουργός Μεντερές και ο πρώην πρόεδρος της Δημοκρατίας Τζελάλ Μπαγιάρ. Το 1965 διενεργήθηκαν δημοκρατικές εκλογές σηματοδοτώντας το τέλος της στρατιωτικής εξουσίας. (17)

Το **1971** η Τουρκία ήταν αντιμέτωπη με πολιτικές αναταραχές και μια νέα εσωτερική κρίση. Ο αρχηγός του Γενικού Επιτελείου παρέδωσε υπόμνημα στον πρωθυπουργό Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ απαιτώντας αλλαγές στην κυβέρνηση, ώστε να αντιμετωπιστεί η εσωτερική κρίση. Το πραξικόπημα έμεινε γνωστό ως το «Πραξικόπημα του Μνημονίου».

Το **1980** η Τουρκία δεν είχε επιλύσει τα πολιτικά και οικονομικά προβλήματα. Στις 12 Σεπτεμβρίου η κυβέρνηση Ντεμιρέλ ανατράπηκε από τον στρατό, υπό τον στρατηγό Κενάν Εβρέν. Η στρατιωτική διακυβέρνηση απαγόρευσε τα πολιτικά κόμματα και προχώρησε σε συλλήψεις και βασανισμούς. Το 1983 τελικά έγιναν δημοκρατικές εκλογές στις οποίες συμμετείχαν μόλις τρία κόμματα. Ωστόσο τα γεγονότα της περιόδου αυτής απομάκρυναν το κεμαλικό μοντέλο και σταδιακά έδωσαν ώθηση στο πολιτικό Ισλάμ.

Στην Τουρκία ο στρατός έχει συνδεθεί με τις στρατιωτικές παρεμβάσεις στα πολιτικά δρώμενα της χώρας. Το 1960 το πραξικόπημα και η πολιτική αστάθεια δυσχέραιναν τις σχέσεις με την Ε.Ο.Κ. αλλά τελικά επιτεύχθηκε η Συμφωνία Σύνδεσης του 1963. Οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των δύο πλευρών αυξήθηκαν σημαντικά μέχρι το 1972. Η εισβολή της Τουρκίας το 1974 στην Κύπρο, είχε ως αποτέλεσμα το πάγωμα των υποχρεώσεων της προς την Ευρωπαϊκή Κοινότητα για 5 χρόνια.

Οι διαπραγματεύσεις των δύο πλευρών οδήγησαν στην συμφωνία ενός 4^{ου} πρωτοκόλλου που προέβλεπε την παροχή οικονομικής βοήθειας προς την Τουρκία. Η Κοινότητα έθεσε ως όρο για την καταβολή της βοήθειας την δημοκρατική επάνοδο και τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η κατάσταση στην Τουρκία δεν ομαλοποιήθηκε, αλλά το καθεστώς του Εβρέν ήθελε την συνεργασία με την Κοινότητα. Πολιτικά κόμματα στην Ευρώπη ζητούσαν την αναστολή της συμφωνίας ένταξης με την Τουρκία, όπως είχε γίνει στην περίπτωση της Ελλάδας το 1967 με το «πραξικόπημα των συνταγματαρχών». Το 1982 η Γαλλία, η Ολλανδία και η Σουηδία υπέβαλλαν επίσημη καταγγελία στην ευρωπαϊκή Commission για τα ανθρώπινα δικαιώματα εναντίον της Τουρκίας.

Την δεκαετία του 70 είχαν ήδη δημιουργηθεί δύο ακροδεξιά κόμματα, που δεν ήθελαν την ευρωπαϊκή πορεία της χώρας, το κόμμα Εθνικής Σωτηρίας και το κόμμα Εθνικιστικής Δράσης. Τελικά οι ευρωπαϊκές πιέσεις έπαιξαν ρόλο ως ένα βαθμό για την διεξαγωγή εκλογών το 1983. Ωστόσο η οικονομική ενίσχυση από το 4^ο πρωτόκολλο δεν δόθηκε στην Τουρκία για πολιτικούς λόγους.

17. Military Interventions in Turkey, allaboutturkey.com

3.3. 1987 Αίτηση προσχώρησης στην Ε.Ο.Κ. :

Η κυβέρνηση Οζάλ υπέβαλε αίτηση προσχώρησης στην Κοινότητα της Ευρώπης στις 14 Απριλίου του 1987. (18) Η Επιτροπή στις 18 Δεκεμβρίου του 1989 επιβεβαίωσε ότι η Τουρκία έχει ως προορισμό να καταστεί πλήρες μέλος και πως είναι προς όφελος της Κοινότητας να ενθαρρύνει την προσέγγιση της Τουρκίας.

Εντούτοις η Επιτροπή αποφάσισε πως οι διαπραγματεύσεις για την πλήρη ένταξη της δεν θα πραγματοποιηθούν μέχρι το 1993. Ως τότε η Επιτροπή έθεσε ως στόχο την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση της Τουρκίας, δηλαδή την δημιουργία της Ενιαίας Αγοράς και την πρόοδο προς την νομισματική και οικονομική ένωση.

Επίσης η Επιτροπή είχε εις γνώση ότι η οικονομική και κοινωνική κατάσταση στην Τουρκία είχε βελτιωθεί το 1980 με την αναδιάρθρωση της εθνικής οικονομίας και το άνοιγμα στον εξωτερικό κόσμο, αλλά βρισκόταν μακριά από το επίπεδο ανάπτυξης της Κοινότητας.

Ακόμα η Επιτροπή έλαβε υπόψη ότι η κοινοβουλευτική πολυφωνία είχε περιοριστεί, υπήρχαν παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων παρόλο που είχαν διεξαχθεί κοινοβουλευτικές εκλογές το 1983. Η υπόθεση της Κύπρου έπαιξε επίσης ρόλο.

Στις 14 Ιουνίου του 1990 η Επιτροπή υπέβαλε στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο προτάσεις για την ενίσχυση της συνεργασίας Ε.Ε.-Τουρκίας. Η Επιτροπή πρότεινε την ολοκλήρωση της τελωνειακής ένωσης από την Τουρκία αναφορικά με τα βιομηχανικά προϊόντα την 1^η Ιανουαρίου 1996. Προϋπόθεση για να πραγματοποιηθεί η ολοκλήρωση της τελωνειακής ένωσης ήταν η κατάργηση των δασμών που επιβάλλονται στις εισαγωγές από την Κοινότητα και η εγκατάλειψη της τακτικής των εξαγωγικών επιδοτήσεων και άλλων μέτρων που πλήττουν τον αθέμιτο ανταγωνισμό.

18. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Τουρκία, consilium.europa.eu , 18 Δεκεμβρίου 2023

3.4. Τα στάδια ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η χώρα που κάνει αίτηση ένταξης πρέπει να σέβεται τις αξίες που αναφέρονται στο Άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ε.Ε. οι οποίες είναι ο σεβασμός της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της δημοκρατίας, της ισότητας και του κράτους δικαίου. (19)

Η αιτούσα χώρα πρέπει να πληροί τα Κριτήρια της Κοπεγχάγης. (α) θεσμοί που εγγυώνται την δημοκρατία και το κράτος δικαίου. (β) η Οικονομία της Αγοράς και η αντιμετώπιση του ανταγωνισμού και των δυνάμεων της αγοράς της Ε.Ε. (γ) η εφαρμογή των υποχρεώσεων της ιδιότητας του μέλους, συμπεριλαμβανομένων των στόχων της οικονομικής- νομισματικής ένωσης.

1^ο στάδιο Υποβολή Αίτησης: Υποβάλλεται επίσημη αίτηση στο Συμβούλιο της Ε.Ε. από την χώρα που πληροί τα κριτήρια που περιέχονται στο Άρθρο 2. Το Συμβούλιο ενημερώνει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα εθνικά Κοινοβούλια για το αίτημα.

2^ο στάδιο Γνώμη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: Κατόπιν διαβουλεύσεων με το Συμβούλιο η Επιτροπή γνωμοδοτεί για την αίτηση προσχώρησης που υποβάλει για την ενδιαφερόμενη χώρα.

3^ο στάδιο Καθεστώς Υποψήφιας χώρας για ένταξη: Το καθεστώς μιας χώρας ως υποψήφιας για ένταξη αναγνωρίζεται ομόφωνα από το Συμβούλιο της Ευρώπης ύστερα από γνωμοδότηση της Επιτροπής και έγκρισης από το Συμβούλιο της Ευρώπης.

4^ο στάδιο Διαπραγμάτευσης: Οι διαπραγματεύσεις ξεκινούν μετά από ομόφωνη απόφαση του Συμβουλίου της Ε.Ε.. Οι διαπραγματεύσεις διεξάγονται σε διακυβερνητικές διασκέψεις μεταξύ κυβερνήσεων των χωρών της Ε.Ε. και την κυβέρνηση της υποψήφιας χώρας.

5^ο στάδιο Προσχώρηση: Αφού ολοκληρωθούν οι διαπραγματεύσεις οριστικοποιείται η συνθήκη προσχώρησης. Αν το Συμβούλιο αποφασίσει ομόφωνα την προσχώρηση και λάβει την έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, τότε το κάθε κράτος μέλος της υπογράφει την συνθήκη, όπως και η υπό προσχώρηση χώρα. Πριν τεθεί σε ισχύ η συνθήκη προσχώρησης, κυρώνεται από κάθε κράτος μέλος και από την υπό προσχώρηση χώρα.

19. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Διεύρυνση της ΕΕ, commission.europa.eu

3.5. Οι διαπραγματεύσεις της Τουρκίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση

Ελσίνκι 1999: Στις 10-11 Δεκεμβρίου του 1999 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι έλαβε αποφάσεις για την δημιουργία μιας σταθερής οικονομίας, την ενισχυμένη ασφάλεια και κοινή πολιτική. Η διεύρυνση είχε αποφασιστεί τον Δεκέμβριο του 1997 και αφορούσε 13 υποψήφια κράτη που θα συμμετείχαν στις διαδικασίες προσχώρησης με ίσους όρους. (20)

Το Συμβούλιο στις 10-11 Δεκεμβρίου του 1999 έθεσε την Τουρκία υποψήφια χώρα που προορίζεται να προσχωρήσει στην Ένωση. Η Επιτροπή γνωμοδότησε θετικά την έκθεση προόδου και η Τουρκία από την πλευρά της ήταν πρόθυμη να συνεχίσει τις μεταρρυθμίσεις για να πετύχει την ένταξη της.

Το Συμβούλιο επισήμανε ότι η Τουρκία πρέπει να σημειώσει πρόοδο αναφορικά με τα πολιτικά κριτήρια ένταξης. Συγκεκριμένα (α) οφείλει να σημειώσει πρόοδο αναφορικά με τα Κριτήρια της Κοπεγχάγης (β) να επιλύσει τις συνοριακές της διαφορές μέχρι το 2004. Αν αυτό δεν επιτευχθεί, τότε η συνοριακή διαφορά θα παραπεμφθεί στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. (γ) να συμμετέχει σε προγράμματα της Ευρώπης που αφορούν την οικονομία και την ανάπτυξη.

20. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο: Συμπεράσματα της προεδρίας Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι, 10-11 Δεκεμβρίου 1999

3.6. Οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις της Τουρκίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση το 2005

Η Τουρκία προχώρησε σε πολλές συνταγματικές αλλαγές το 2001. Οι κύριες μεταρρυθμίσεις έγιναν πάνω στα δημοκρατικά και πολιτικά δικαιώματα. Σε αυτό το

πλαίσιο δόθηκε έμφαση στην προστασία των μειονοτήτων, στην ενίσχυση των ατομικών ελευθεριών, στην απελευθέρωση του δικαστικού συστήματος και στην κατάργηση της θανατικής ποινής. (21)

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Δεκέμβριο του 2004 αναγνώρισε την πρόοδο που έχει πετύχει η Τουρκία αναφορικά με τις μεταρρυθμίσεις. Το Συμβούλιο την προέτρεψε να συνεχίσει τις μεταρρυθμίσεις πάνω στον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τις θεμελιώδεις ελευθερίες. Επισημάνε ότι πρέπει να υπάρχει περαιτέρω πρόοδος στην επίλυση των συνοριακών διαφορών. Κάτω από το αυτό το θετικό κλίμα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε την έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Τουρκία.

Οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις εκκίνησαν στις **3 Δεκεμβρίου του 2005**. Το διαπραγματευτικό πλαίσιο της Τουρκίας προβλέπει: (α) την τήρηση των κριτηρίων της Κοπεγχάγης (β) την ύπαρξη μιας λειτουργικής οικονομικής αγοράς, ικανή να ανταπεξέλθει στον ανταγωνισμό. (γ) την δέσμευση ως προς την καλή γειτονία και την επίλυση εδαφικών διαφορών σύμφωνα με το καταστατικό των Ηνωμένων Εθνών ή εξουσιοδοτώντας το Δικαστήριο της Χάγης. (δ) την θετική στάση για μια ολοκληρωμένη επίλυση του Κυπριακού ζητήματος βάσει του πλαισίου των Ηνωμένων Εθνών, συμπεριλαμβανομένων την δημιουργία καλού κλίματος και την εξομάλυνση των διμερών σχέσεων με την Κυπριακή Δημοκρατία. (ε) την εφαρμογή του πρόσθετου πρωτοκόλλου της Συμφωνίας της Άγκυρας του 1963, το οποίο επεκτείνει την Τελωνειακή Ένωση Ε.Ε.-Τουρκίας στα δέκα νέα κράτη από την διεύρυνση του 2004.

21. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πλαίσιο Διαπραγμάτευσης, Λουξεμβούργο 3 Οκτωβρίου 2005

3.7. «Πάγωμα ενταξιακών διαπραγματεύσεων» Ε.Ε.-Τουρκίας 2018

Στις 16 Ιουλίου του 2016 έγινε απόπειρα πραξικοπήματος στην Τουρκία, το οποίο απέτυχε να ανατρέψει το κυβερνών κόμμα. Ο Πρόεδρος Ταγίπ Ερντογάν αναθεώρησε το σύνταγμα αυξάνοντας σημαντικά τις εξουσίες του. Στην συνέχεια η κυβέρνηση προχώρησε σε εκκαθαρίσεις. Στον στρατό καθαιρέθηκαν 1.600 στρατιωτικοί, εκ των οποίων 149 υψηλόβαθμοι στρατηγοί και ναύαρχοι. Στον δημόσιο τομέα 60.000 εργαζόμενοι απολύθηκαν. Λίγους μήνες μετά 32.000 πολίτες είχαν φυλακιστεί μέχρι να δικαστούν και είχαν συλληφθεί 40.000. Επιπλέον, 28 Κούρδοι δήμαρχοι δημοκρατικά εκλεγμένοι αντικαταστάθηκαν από μέλη του κυβερνώντος κόμματος. Η κατάσταση έκτακτης ανάγκης που βρισκόταν η Τουρκία απομάκρυνε την χώρα από την τήρηση του Ευρωπαϊκού Κεκτημένου, ενώ ξεκίνησαν συζητήσεις για την επαναφορά της θανατικής ποινής ως έσχατη τιμωρία έναντι των πραξικοπηματιών.

Το Συμβούλιο των Γενικών Υποθέσεων το 2018 αποφάσισε το «πάγωμα» των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της Ε.Ε. με την Τουρκία.(22) Ο λόγος ήταν ότι σταδιακά απομακρυνόταν από το τις αρχές και το Κεκτημένο της Ένωσης. Μετά το αποτυχημένο πραξικόπημα υπήρξε οπισθοδρόμηση αναφορικά με το κράτος δικαίου και τις σχέσεις καλής γειτονίας. Το «πάγωμα» των ενταξιακών διαπραγματεύσεων είχε ως αποτέλεσμα να μην εξεταστεί το άνοιγμα ή το κλείσιμο άλλων κεφαλαίων, ούτε να γίνουν προσπάθειες εκσυγχρονισμού της Τελωνειακής Ένωσης.

22. Ελληνική Δημοκρατία, Η Ελλάδα στις Βρυξέλλες, Εξωτερικές σχέσεις-Διεύρυνση ΕΕ: Μια επιτυχημένη πολιτική, mfa.gr

3.8. Η θέσπιση της Τελωνειακής Ένωσης το 1995

Η θέσπιση της Τελωνειακής Ένωσης, ανάμεσα στην Τουρκία και την Ε.Ε έγινε το 1995. Βασίζεται στην Συμφωνία της Άγκυρας του 1963 και το πρόσθετο Πρωτόκολλο του 1970. (23)

Η Ελλάδα ήταν θετική για την ένταξη της γειτονικής χώρας στην Τελωνειακή Ένωση, με αντάλλαγμα να ενταχθεί ταχύτερα η Κύπρος στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Μια θέση που η Τουρκία απέρριψε.

Η Τουρκία ευθυγραμμίστηκε με το κοινοτικό κεκτημένο σε τομείς εσωτερικής αγοράς και τα βιομηχανικά πρότυπα. Η συμφωνία ένταξης στην Τελωνειακή Ένωση προβλέπει:

Α) Την ελεύθερη μετακίνηση αγαθών μεταξύ των δύο πλευρών της Τελωνειακής Ένωσης. Τα οποία παράγονται ή κυκλοφορούν μετά την εισαγωγή από τρίτες χώρες στην Τουρκία είτε την Κοινότητα.

Β) Την εναρμόνιση της Τουρκίας με το κοινό δασμολόγιο της Κοινότητας. Περιλαμβάνει προνομιακές ρυθμίσεις και εναρμόνιση της Τουρκίας με τα μέτρα εμπορίου.

Γ) Την προσέγγιση των δύο πλευρών στο τελωνειακό δίκαιο και την συνεργασία σε τελωνειακά θέματα.

Δ) Την κοινή προσέγγιση σε νόμους που αφορούν τον ανταγωνισμό, την φορολογία και την πνευματική ιδιοκτησία.

Ε) Συμφωνία πάνω σε θέματα της αγροικουλούρας.

23. βλέπε, EU-Turkey Customs Union, commission.europa.eu

3.9. Το ευρωπαϊκό συμβούλιο του Ελσίνκι 1999

Το Συμβούλιο του Ελσίνκι αποτελεί σημείο καμπής στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, με προοπτική την επίλυση των διαφορών και την μελλοντική ένταξη της Τουρκίας στην Κοινότητα. Έδωσε την δυνατότητα στην Ελλάδα, να εξευρωπαϊσει τις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Η Κύπρος βγήκε κερδισμένη από το Συμβούλιο, καθώς το 2004 ανακηρύσσεται επίσημα μέλος της Ε.Ε. χωρίς να έχει επιλυθεί πρώτα το Κυπριακό ζήτημα. (24)

Η Ελλάδα το 1987 είχε απορρίψει την αίτηση ένταξης που είχε υποβάλλει η Τουρκία, επί κυβέρνησης Οζάλ. Το 1996 η «Κρίση των Ιμίων» ανέδειξε τις εύθραυστες σχέσεις των δύο χωρών και πως η μη επίλυση των διαφορών τους, δύναται να έχει απρόβλεπτες συνέπειες. Στο Συμβούλιο του Ελσίνκι η Ελλάδα εγκαταλείπει την στρατηγική του «αποκλεισμού της Τουρκίας». Επιθυμεί να μετατρέψει τις «ελληνοτουρκικές σχέσεις» σε «ευρωτουρκικές».

Οι σχέσεις των δύο χωρών χαρακτηρίζονται ως σχέσεις μεταξύ ενός απειλητικού κράτους [Τουρκία] και ενός απειλούμενου [Ελλάδα]. Οι ελληνικές κυβερνήσεις υιοθέτησαν πολιτικές εξισορρόπησης της τουρκικής απειλής πάνω στην δύναμη της στρατιωτικής αποτροπής. Σταδιακά η στρατηγική διατήρησε την «εσωτερική εξισορρόπηση» [ισχυρές ένοπλες δυνάμεις], αλλά ενισχύθηκε από την «εξωτερική εξισορρόπηση» με την συμμετοχή στο σύνολο των δυτικών θεσμών ασφαλείας και την υπογραφή πολυμερών συμφωνιών ελέγχου των εξοπλισμών.

Η κρίση των Ιμίων διαχειρίστηκε από την κυβέρνηση Σημίτη πάνω στο πλαίσιο ότι το μεταψυχροπολεμικό διεθνές σύστημα δεν πρέπει να νοείται ως άναρχο, αλλά ένα περιβάλλον στο οποίο η λειτουργία των διεθνών θεσμών μπορεί να λειτουργεί ως πλαίσιο ειρήνης και συνεργασίας.

Η Ελλάδα εφάρμοσε την «στρατηγική της κοινωνικοποίησης» έναντι της Τουρκίας κυρίως στο Ελσίνκι, για να ενδυναμώσει την εξωτερική διάσταση της στρατηγικής εξισορρόπησης, ενσωματώνοντας την Τουρκία στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Κεκτημένου.

Ο «εξευρωπαϊσμός» της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής και ο εκσυγχρονισμός στο εσωτερικό της χώρας μετατόπισαν την στρατηγική έναντι της απειλητικής Τουρκίας. Με γνώμονα τα συμφέροντα ασφάλειας των ευρωπαϊκών εταίρων η Ελλάδα ανέπτυξε πολιτικές συμβατές με την Ευρώπη.

Η ελληνική εξωτερική πολιτική εγκατέλειψε την ιδέα του έντονου διπολικού χαρακτήρα στις ελληνοτουρκικές σχέσεις και την λογική ότι ο ισχυρότερος σε μια βίαη αντιπαράθεση [σκληρής ισχύος] θα επικρατούσε. Πλέον μετατοπίστηκε σε μια στρατηγική που θα συμβάδιζε με την στρατηγική ένταξης στην ΟΝΕ και θα οδηγούσε σε ξεκάθαρη μεταβολή των ελληνοτουρκικών σχέσεων σε ένα πλαίσιο ειρήνης και συνεργασίας σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο.

Η Ελλάδα θέλησε να συνδυάσει ορθά την «εξωτερική» και «εσωτερική» εξισορρόπηση αξιοποιώντας την Ε.Ε. στην οποία ήταν μέλος. Η διεύρυνση της Ένωσης έδωσε την δυνατότητα στην Ελλάδα να έχει τον ρόλο του «Ευρωπαϊκού συνομιλητή» στα κράτη υπό ένταξη των Βαλκανίων και την Τουρκία. Η χώρα μας άλλαξε την στρατηγική εντός της Ε.Ε.[άσκηση βέτο] για να προωθήσει τα συμφέροντα της. Σε αυτήν την ιδέα το απειλητικό κράτος δεν έπρεπε να αποκλειστεί από τους θεσμούς της Ευρώπης, αλλά να δρομολογηθεί μια στενότερη σχέση με αυτήν.

24. Για την θεωρητική προσέγγιση του Ελσίνκι 1999 βλέπε, Παναγιώτης Ι. Τσάκωνας, Η στρατηγική του Ελσίνκι 20+1 χρόνια μετά, εκδόσεις Ι.Σιδέρης 2021. σελ.17-29

Τα 3 βασικά στοιχεία του «πακέτου Ελσίνκι»

(α) Η Τουρκία ανακηρύσσεται υποψήφια χώρα προς ένταξη, με την προϋπόθεση ότι πληροί τα κριτήρια της Κοπεγχάγης. Η Ελλάδα άρει το βέτο ένταξης που είχε διατυπωθεί, όταν η Τουρκία επέβαλε επίσημα αίτηση ένταξης το 1987. (25)

(β) Η Κύπρος, η οποία διαπραγματευόταν ήδη την ένταξη της στην Ε.Ε. θα μπορούσε να γίνει μέλος δίχως την επίλυση του κυπριακού ζητήματος. Μέχρι τότε η Κοινότητα της Ευρώπης είχε εκφράσει την θέση ότι το ζήτημα της Κύπρου έπρεπε να επιλυθεί πρώτα, ώστε να γίνει μέλος η Κύπρος. Μια θέση που έβρισκε σύμφωνη την Τουρκία.

(γ) Η Τουρκία και τα υπόλοιπα κράτη προς ένταξη πρέπει να καταβάλουν κάθε δυνατή προσπάθεια επίλυσης συνοριακών και άλλων συναφών διαφορών. Αν αυτό

δεν καταστεί εφικτό, τότε θα «φέρουν» την διαφορά αυτή ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης εντός ενός εύλογου χρονικού διαστήματος.

Η Ελλάδα και η Τουρκία με απόφαση του Συμβουλίου όφειλαν να επιλύσουν τις διαφορές τους μέχρι το 2004 ή να απευθυνθούν στον Διεθνή Δικαστήριον. Η Ε.Ε αποκτά με αυτόν τον τρόπο ενεργό ρόλο στην επίλυση των ελληνοτουρκικών διαφορών. Το Συμβούλιο επισήμανε ότι η Τουρκία έχει παρουσιάσει πρόοδο, αλλά πρέπει να συνεχίσει τις μεταρρυθμίσεις. Η Ελλάδα με την Τουρκία ξεκίνησαν διερευνητικές επαφές το 2002. Οι συνομιλίες ήταν άτυπες, σκόπευαν στην διερεύνηση των προθέσεων της κάθε πλευράς και αν υπήρχε σύγκλιση τότε θα μπορούσαν να μεταβληθούν σε θέμα τυπικής διαπραγμάτευσης. Η λήξη των διερευνητικών επαφών [2002-2004] έδειξε το θετικό κλίμα μεταξύ των δύο πλευρών, την δυνατότητα συμφωνίας σε διμερή ζητήματα ή την παραπομπή τους στο Δικαστήριο της Χάγης.

25. Για το βασικό περιεχόμενο του Ελσίνκι βλέπε. Π.Τσάκωνας η στρατηγική του Ελσίνκι(2021) σελ.181-182

Τα πλεονεκτήματα στο Συμβούλιο του Ελσίνκι το 1999

(1) Η Τουρκία λογοδοτεί στους μηχανισμούς της Ε.Ε. κάτι που ενισχύει την αποτρεπτική ισχύ της Ελλάδας. Οι ένοπλες δυνάμεις βασιζόνταν στο ότι η ομαλή οικονομική πορεία της χώρας θα επέτρεπε την ανάλογη εξοπλιστική ικανότητα, άρα και την αποτρεπτική ισχύ έναντι της Τουρκίας. Η Τουρκία θα κέρδιζε έδαφος σε περίπτωση συρρίκνωσης της οικονομίας στην Ελλάδα. (26)

(2) Η Ε.Ε. λειτουργεί ως παράγοντας που μπορεί να εκδημοκρατίσει την Τουρκία με βάση το Κοινοτικό πλαίσιο. Η Ένωση επωφελείται από την «εταιρική σχέση» με την Ελλάδα, αναλαμβάνοντας ουσιαστικό ρόλο διαμεσολαβητή στην επίλυση διμερών διαφορών. Η Τουρκία όφειλε να λύσει τις διαφορές της με την Ελλάδα σε διάστημα 5 ετών για να συνεχίσει την Ευρωπαϊκή της πορεία.

(3) Η ένταξη της Κύπρου στην Ένωση, η επίλυση των διαφορών στο Αιγαίο και η ενταξιακή πορεία της Τουρκίας συνδέονται άρρηκτα. Για να υπάρξει πρόοδος στο κάθε ζήτημα ξεχωριστά, έπρεπε να υπάρχει πρόοδος στα άλλα ζητήματα.

(4) Η Κύπρος και η Ελλάδα συνεργάζονται στα πλαίσια ενός διεθνούς οργανισμού και επιτυγχάνεται η ένταξη της Κύπρου.

26. Για τα πλεονεκτήματα του Συμβουλίου του Ελσίνκι βλέπε. Τσάκωνας, η στρατηγική του Ελσίνκι σελ. 30-35

Γιατί εγκαταλείφθηκε το Ελσίνκι [2004]

Τον Μάρτιο του 2004 η κυβέρνηση Κ. Καραμανλή άλλαξε την πολιτική της χώρας. Επέλεξε την προσέγγιση της Τουρκίας μέσω διαλόγου και την δημιουργία σταθερότητας μεταξύ των δύο πλευρών. Έτσι απέβλεπε στον πιθανό εξευρωπαϊσμό

της Τουρκίας που θα λειτουργούσε ευεργετικά στις σχέσεις των δύο χωρών, από την άλλη το «επώδυνο» μέρος της επίλυσης των διαφορών στο Διεθνές Δικαστήριο εγκαταλείφθηκε διαιωνίζοντας έτσι τις αντιπαραθέσεις. (27)

Η κυβέρνηση υποστήριξε ότι οι αποφάσεις του Ελσίνκι θα έφερναν σε ευνοϊκή θέση την Τουρκία. Υπήρχε η πεποίθηση πως θα παρουσίαζε νέες αξιώσεις έναντι της Ελλάδας, ακόμα και στην περίπτωση που η δικαστική διευθέτηση των διαφορών είχε προχωρήσει. Άλλος ένας παράγοντας εγκατάλειψης του Ελσίνκι, ήταν ότι αν δεν δικαιώνονταν όλες οι θέσεις που προέβαλε η ελληνική πλευρά στο Διεθνές Δικαστήριο, τότε το πολιτικό αντίκτυπο θα ήταν μεγάλο. Είχε καλλιεργηθεί η αντίληψη πως η Ελλάδα θα έπρεπε να επιλέξει τον «δρόμο» του συμβιβασμού μόνο αν δικαιωθούν 100% οι ελληνικές θέσεις.

Οι παραπάνω λόγοι οδήγησαν την κυβέρνηση Καραμανλή να υιοθετήσει μια «παθητική στάση» η οποία δεν περιείχε το στοιχείο συμβιβασμού και της επίλυσης διαφορών εντός ενός συγκεκριμένου χρονικού πλαισίου. Η στρατηγική προέβλεπε πως η Ε.Ε. θα λειτουργήσει προς τον εξευρωπαϊσμό της Τουρκίας. Με αυτόν τον τρόπο η Τουρκία δεν θα προέβαλε νέες διεκδικήσεις, ενώ τα ελληνικά συμφέροντα θα κέρδιζαν έδαφος. Οι διερευνητικές επαφές μετά το 2004 αδράνησαν.

Η πολιτική αδράνειας μεταφέρθηκε επίσης στο «Κυπριακό ζήτημα». Στις 29 Μαρτίου του 2004 ο πρόεδρος της Τουρκίας Ταγίπ Ερντογάν, ο πρωθυπουργός Κ. Καραμανλής, ο υπουργός εξωτερικών Πέτρος Μολυβιάτης και ο πρόεδρος της Κύπρου Τάσος Παπαδόπουλος προσκλήθηκαν από τον Αnan για να συζητήσουν το τελικό στάδιο του σχεδίου. Ωστόσο μόνο ο πρόεδρος της Τουρκίας έδωσε το παρόν. Με αυτόν τον τρόπο, δηλαδή την μη αντίσταση στις τουρκικές θέσεις και την μη έκφραση των ελληνικών-κυπριακών θέσεων η κυβέρνηση Καραμανλή στήριξε «σιωπηλά» την μη επίλυση του «Κυπριακού».

Στις 24 Απριλίου οι Τουρκοκύπριοι ψήφισαν υπέρ του σχεδίου Αnan, με ποσοστό 64,9%. Οι Ελληνοκύπριοι καταψήφισαν το σχέδιο με ποσοστό 74%. Η ελληνική κυβέρνηση αποφάσισε να αποσυνδέσει μετά από αυτήν την εξέλιξη, την ενδεχόμενη επίλυση του «Κυπριακού» με τις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Θέλοντας να διατηρήσει την ομαλότητα στο Αιγαίο η Αθήνα επανέλαβε πως στηρίζει την ένταξη της Τουρκίας στην Ε.Ε. μια εβδομάδα αφού η Κύπρος έγινε μέλος της Κοινότητας.

Το πλεονέκτημα που πρόσφερε η στρατηγική της «ενεργητικής κοινωνικοποίησης» ήταν η ουσιαστική συμμετοχή της Ε.Ε. σε θέματα που αφορούν την Ελλάδα, δημιουργώντας θεσμικούς κανόνες και νόρμες συμπεριφοράς που υποχρέωναν την Τουρκία και την χώρα μας να επιλύσουν τις διμερείς διαφορές σε ένα συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο με βάση το Διεθνές Δίκαιο. Από την άλλη πλευρά η στρατηγική «της παθητικής κοινωνικοποίησης» λειτούργησε ως μέσο απαγκίστρωσης από το πολιτικό κόστος του συμβιβασμού. Επίσης κατέστησε την Ε.Ε. απλά ως «πλαίσιο» το οποίο θα λειτουργούσε προς τον εξευρωπαϊσμό της Τουρκίας.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κορυφής στις Βρυξέλλες στις 16 και 17 Δεκεμβρίου του 2004 αποφάσισε ότι η μελλοντική ένταξη της Τουρκίας δεν συνδέεται με την επίλυση των ελληνοτουρκικών διαφορών. Η απόφαση πάρθηκε με την ελληνική συναίνεση.

Η εγκατάλειψη της στρατηγικής του Ελσίνκι είχαν αρνητικές επιπτώσεις στις σχέσεις της Ελλάδας με την Τουρκία:

(α) Η Ε.Ε. έπαψε να λειτουργεί ως «ενεργητικός παίκτης» στην επίλυση των διμερών διαφορών, από την στιγμή που αυτό δεν αποτελούσε προϋπόθεση στην ένταξη της Τουρκίας στην Ένωση.

(β) Η Τουρκία απελευθερώθηκε από το πλαίσιο του δικαίου και του χρονικού εύρους που είχε επιβάλει το Συμβούλιο το οποίο έπρεπε να ακολουθήσει η Τουρκία προκειμένου να επιλύσει τις διαφορές της με την Ελλάδα.

(γ) Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις επανήλθαν στο απρόβλεπτο «διμερές πλαίσιο».

Η Σύνοδος Κορυφής τον Δεκέμβριο του 1999 στο Ελσίνκι θεωρείται μια από τις μεγαλύτερες επιτυχίες της ελληνικής διπλωματίας, αν όχι η σημαντικότερη. Η ένταξη της Κύπρου χωρίς να λυθεί πρώτα το «Κυπριακό» αρχικά θεωρούνταν αδύνατη. Βέβαια το πολιτικό σχέδιο για μια Ευρωπαϊκή λύση του «Κυπριακού» δεν εφαρμόστηκε.

27. Για τους λόγους εγκατάλειψης του Ελσίνκι, βλέπε Τσάκωνας, η στρατηγική του Ελσίνκι σελ. 38-45

Κεφάλαιο 4. Προοπτικές

4.1. Προοπτικές στις Ελληνοτουρκικές σχέσεις

Η Τουρκία όσο απομακρύνεται από την Ευρώπη γίνεται επιθετική έναντι της Ελλάδας. Το 1999 η Τουρκία ως υποψήφιο κράτος προς ένταξη με πρωθυπουργό τον Ταγίπ Ερντογάν, έδειχνε πρόθυμη να επιλύσει τις διαφορές της με την Ελλάδα. Οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις σήμερα μπορεί να έχουν «παγώσει» αλλά η Ε.Ε. θεωρεί την Τουρκία ως «εταίρο κλειδί». Μια προσέγγιση της Ε.Ε. με την Τουρκία θα ήταν εποικοδομητική για την επίλυση των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Η απομάκρυνση της Τουρκίας από την Ε.Ε. την καθιστά σταδιακά αυταρχική. (28)

Η Ελλάδα αντιμετωπίζει οικονομικές προκλήσεις, αλλά η μέγιστη παραμένει η διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων της χώρας. Σύμφωνα με την θεωρία «της παγίδευσης του Θουκυδίδη» μια χώρα κυρίαρχη όπως η Τουρκία, όταν νιώθει ότι απειλείται από μια νέα δύναμη όπως η Ελλάδα, τότε είναι δεδομένο ότι η κυρίαρχη δύναμη θα προχωρήσει σε άσκηση σκληρής ισχύος απέναντι στην αναδύμενη. Η Τουρκία πλέον έχει αναγορεύσει την Ελλάδα ως «στρατηγικό αντίπαλο», καθώς η Ελλάδα αποτελεί εμπόδιο στις σχέσεις της με την Δύση [π.χ. απόκτηση F-16]. Η «διπλωματία του διαλόγου» ωστόσο μπορεί να επιλύσει τις διαφορές ανάμεσα στις δύο χώρες.

Η περίπτωση της Ουκρανίας ανέδειξε ότι η φαινομενικά δυνατή πλευρά δεν είναι πάντα κερδισμένη σε έναν πόλεμο. Η Ρωσία απέτυχε να καταλάβει την Ουκρανία και να ανατρέψει το καθεστώς Ζελένσκι σε σύντομο χρονικό διάστημα, όπως αρχικά σκόπευε.

(α) Μπορεί να διευθετηθεί ένα τουλάχιστον ζήτημα με την Τουρκία. Η Ελλάδα επίσημα αναγνωρίζει μια διμερή διαφορά με την Τουρκία, την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας/A.O.Z.

(β) Η ενσωμάτωση της Τουρκίας σε διαδικασίες και θεσμούς θα μετριάσει την επιθετική της στάση. Ωστόσο η Ελλάδα έχει επιλέξει την στρατηγική «του αποκλεισμού». Η Κύπρος πάγωσε τις ενταξιακές διαπραγματεύσεις το 2006 λόγω της τελωνειακής ένωσης. Η Ελλάδα έχει αποκλείσει την Τουρκία από συνεργασίες στην ανατολική Μεσόγειο και την Μόνιμη Διαρθρωμένη Αμυντική Συνεργασία [Pesco].

(γ) Η στρατηγική «μη επίλυσης» που ακολούθησαν οι ελληνικές κυβερνήσεις στηρίχθηκαν στην πεποίθηση ότι η διαφορά με την Τουρκία είναι μόνο η οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας και ότι ο χρόνος εργάζεται υπέρ των ελληνικών συμφερόντων. Η Τουρκία ωστόσο προβάλλει σήμερα 12 θέματα έναντι της Ελλάδας, ενώ η οικονομική και στρατιωτική ισχύς της έχουν αυξηθεί. Επομένως ο χρόνος δεν εργάζεται υπέρ της Ελλάδας.

Οι σχέσεις της χώρας μας με την Τουρκία βρίσκονται σε κατάσταση «μη ειρήνης, μη πολέμου». Η Ελλάδα μπορεί να ακολουθήσει την στρατηγική επίλυσης των προβλημάτων για την προστασία της κρατικής κυριαρχίας με δύο απαραίτητες προϋποθέσεις (α) την ενίσχυση της αποτρεπτικής δύναμης (β) την ενίσχυση των συμμαχιών.

Η στρατηγική της Ελλάδας μπορεί να περιλαμβάνει:

(α) Διαπραγμάτευση με την Τουρκία.

(β) Προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Τα θέματα παραπομπής στο Διεθνές Δικαστήριο θα καθοριστούν από τις διαπραγματεύσεις των δύο πλευρών.

(γ) Η Ελλάδα πρέπει να επιδιώξει την επέκταση των χωρικών υδάτων, όπου είναι ακίνδυνο και να οριοθετήσει Α.Ο.Ζ. με την Ιταλία, την Αίγυπτο και την Αλβανία.

(δ) Το μνημόνιο Τουρκίας και Λιβύης μπορεί να τεθεί σε Συμβούλιο Σύνδεσης Ε.Ε και Τουρκίας. Η Ελλάδα έχει την δυνατότητα να ζητήσει από την Λιβύη και την Τουρκία να ακυρώσουν το Μνημόνιο. Σε άλλη περίπτωση η Ελλάδα μπορεί να ζητήσει από την Λιβύη να συνυπογράψει συνυποσχετικό παραπομπής του θέματος στο Διεθνές Δικαστήριο.

(ε) Ενθάρρυνση της Λευκωσίας να επιλύσει το ζήτημα της Κύπρου, με βάση το πλαίσιο Guterres. Εφόσον συμπράξει η Τουρκία.

28. Για την δυνητική στρατηγική της Ελλάδας βλέπε: Παναγιώτης Κ. Ιωακειμίδης, Ελλάδα: ορίζοντας 2030. Οι προκλήσεις Τουρκίας και Ευρώπης Πενήντα χρόνια Ελληνοτουρκικής Αντιπαράθεσης. εκδόσεις Παπαζήση 2023 σελ.40-51

Οι διαφορές της Ελλάδας με την Τουρκία μπορούν να ενταχθούν σε τρεις κατηγορίες. (29)

(α) Θέματα στα οποία οι δύο χώρες μπορούν να συνεργαστούν ως εταίροι. Σχέδια χαμηλής στρατηγικής όπως ο τουρισμός και οι μεταφορές.

(β) Ζητήματα που επικρατούν «ανταγωνιστικές απόψεις» στα οποία μετά από διαπραγματεύσεις θα μπορούσαμε να προσφύγουμε στο διεθνές δικαστήριο, για την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών, το εύρος του FIR.

(γ) Διεκδικήσεις που απειλούν την εδαφική ακεραιότητα της χώρας μας. Οι «γκρίζες ζώνες» συνδέουν την ελληνική κυριαρχία των νησιών του Αν. Αιγαίου με την αποστρατικοποίησή τους. Το παραπάνω θέμα μαζί με άλλα ανήκουν στην κατηγορία που οι δύο χώρες είναι «αντίπαλες».

Η δημιουργία εμπιστοσύνης και η ανταλλαγή πληροφοριών μπορούν να λειτουργήσουν ευεργετικά στην επίλυση των δύο κατηγοριών. Αν επιλυθούν τότε δύναται να επιλυθεί η τρίτη κατηγορία στην οποία οι δύο χώρες είναι «αντίπαλες». Η Ελλάδα πρέπει να αποκτήσει σαφή πολιτική έναντι στην Τουρκία, χωρίς αντιφάσεις. Η πολιτική αυτή θα πρέπει να έχει διάρκεια, να διακατέχεται από εθνική ενότητα με απώτερο σκοπό την υπεράσπιση της εθνικής κυριαρχίας. Η Ελλάδα πρέπει να στοχεύσει στην επίλυση των ελληνοτουρκικών ζητημάτων, με γνώμονα το διεθνές δίκαιο και τις διαπραγματεύσεις ως κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

29. Απόψεις για την ελληνική εξωτερική πολιτική βλέπε, Π. Ιωακειμίδης: Ελλάδα ορίζοντας 2030 σελ.65-70

Επιχειρήματα της Τουρκίας:

(1) Η Άγκυρα θεωρεί πως η Ελλάδα στοχεύει να μετατρέψει το Αιγαίο σε «ελληνική λίμνη» επεκτείνοντας τα ναυτικά μίλια από 6 σε 12 οριοθετώντας θαλάσσιες ζώνες. Έτσι υποστηρίζει ότι η Ελλάδα είναι επεκτατική χώρα που θέλει να ανατρέψει το status quo.

(2) Στην Τουρκία η Συνθήκη των Σεβρών αποτελεί μελανό σημείο της ιστορίας, καθώς τότε η Οθωμανική Αυτοκρατορία περικυκλώθηκε από αντίπαλες χώρες γεγονός που ώθησε τελικά στην διάλυση της. Σήμερα η Άγκυρα θεωρεί ότι η Ελλάδα επιδιώκει την περικύκλωση της. Για αυτόν τον λόγο σύμφωνα με τις τουρκικές θέσεις η χώρα μας προχωρά σε σύναψη συμμαχιών με χώρες όπως το Ισραήλ και η Αίγυπτος.

(3) Τα εξοπλιστικά προγράμματα της Ελλάδας και οι αμυντικές συμφωνίες με την Γαλλία και τις Η.Π.Α. αποτελούν απειλή για την Τουρκία.

Η στρατηγική της αναχαίτισης: Η Ελλάδα έχει επιδιώξει την δημιουργία συμμαχιών, νέα εξοπλιστικά προγράμματα και την υποβολή κυρώσεων στην Τουρκία σε μια προσπάθεια να την εμποδίσει να καταστεί περιφερειακή δύναμη. Η στρατηγική φαίνεται να αποτυγχάνει αν λάβουμε υπόψη ότι η Τουρκία συμμετέχει στην ομάδα των (G-20) και έχει εδραιώσει μια υπολογίσιμη πολεμική βιομηχανία εξάγοντας σύγχρονα όπλα.

Η εξωτερική πολιτική λαμβάνοντας υπόψη ότι η Τουρκία νιώθει πως απειλείται από την στρατηγική της αναχαίτισης μπορεί να ακολουθήσει τον «δρόμο» της σύμπραξης. Αποβλέποντας στο αμοιβαίο όφελος προσαρμοσμένο στις συνθήκες της περιοχής και το περιβάλλον της Ευρώπης.

(i) Η Ευρώπη θεωρεί την Τουρκία εταίρο που συμβάλει στην ασφάλεια. Η Ελλάδα μπορεί να επιδιώξει την πρόσδεση της Τουρκίας με την Ένωση, μέσω μιας σχέσης νέου τύπου «Ελσίνκι» με μακροπρόθεσμο στόχο την πλήρη ενσωμάτωση της στην Ένωση.

(ii) Την συμμετοχή της Τουρκίας σε περιφερειακές δομές (π.χ. στην Ανατολική Μεσόγειο).

(iii) Την επιδίωξη να επιστρέψει η Τουρκία στο κράτος δικαίου και το ευρωπαϊκό Κεκτημένο.

(iv) Την επίλυση των διμερών διαφορών με στοχευμένες διαδικασίες.

Προοπτική συγκλίσεων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας: Οι δύο χώρες ήλθαν αντιμέτωπες με κοινές προκλήσεις και κινδύνους. Από κοινού υπάρχει η δυνατότητα σύμπραξης σε οικονομικά και ενεργειακά θέματα. (30)

Η Τουρκία αποσκοπεί στην ενδυνάμωση των σχέσεων με την Δύση και παράλληλα έχει λάβει διπλωματικές πρωτοβουλίες μεταξύ Ουκρανίας και Ρωσίας. Ο πόλεμος έχει συμβάλλει στην ενότητα της Δύσης και στην αποκατάσταση των σχέσεων με την Τουρκία. Η Ε.Ε σε αυτό το πλαίσιο έχει λάβει τον ρόλο σταθεροποιητικής δύναμης στην περιοχή επιδιώκοντας την ειρήνη. Για αυτόν τον λόγο χώρες όπως η Ουκρανία, η Μολδαβία και η Γεωργία έχουν υποβάλλει σχετικές αιτήσεις ένταξης. Σε αυτήν την λογική η Ε.Ε. πρέπει να επιδιώξει την ενδυνάμωση των σχέσεων με την Τουρκία, απομακρύνοντας την από αναθεωρητισμούς.

30. Προοπτικές στις σχέσεις Ελλάδας Τουρκίας βλέπε, Π. Ιωακειμίδης, 2023 σελ. 71-91.

4.2. Προοπτικές στις Ευρώ-Τουρκικές σχέσεις

Ο πόλεμος στην Ουκρανία έχει αναδείξει την Τουρκία ως «κομβικό κράτος». Η Κωνσταντινούπολη λόγω της γεωγραφικής της θέσης και των γεωπολιτικών συνθηκών έχει μεγάλη στρατηγική σημασία. Η Τουρκία μπορεί να είναι σύμμαχος με την Δύση [ως μέλος του ΝΑΤΟ] διατηρώντας παράλληλα καλές σχέσεις με χώρες της ανατολής. Ως «κομβικό κράτος» συνομιλεί με την Ουκρανία και την Ρωσία. Επίσης θέλει να κλείσει τα ανοιχτά μέτωπα που έχει ανοίξει με την Συρία, την Αρμενία και το Ισραήλ.

Το 2007 οι διαπραγματεύσεις της Ε.Ε. με την Τουρκία πάγωσαν. Σταδιακά αυτό την ώθησε προς την Ανατολή και τις πρώην Οθωμανικές κτήσεις. Σήμερα ο Ταγίπ Ερντογάν θέλει να ασκεί η Τουρκία επιρροή σε περιοχές που κατείχε στο παρελθόν η Οθωμανική Αυτοκρατορία, κυρίως σε περιοχές της Μέσης Ανατολής και των Βαλκανίων.

Ένα νέο Ελσίνκι: Η Τουρκία έχει απομακρυνθεί από την Ευρωπαϊκή πορεία που είχε χαράξει το 1999 ως υπονήφιο κράτος προς ένταξη. Από το 2016 και μετά προσδοκεί να ασκεί επιρροή σε κτήσεις της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, θέλοντας να αναδειχθεί σε μια επεκτατική περιφερειακή δύναμη. Το αποτυχημένο πραξικόπημα του 2016 απομάκρυνε την Τουρκία από το ευρωπαϊκό Κεκτημένο, ωστόσο ρητορικά ο πρόεδρος της επιθυμεί την ένταξη της χώρας στην Ε.Ε. για οικονομικούς κυρίως λόγους. (31)

Η Ευρώπη έχει στρατηγικά συμφέροντα από την σχέση της με την Τουρκία.

(α) Η Τουρκία γεωπολιτικά μπορεί να προσφέρει στην Ευρώπη λύσεις. Όπως η συμμετοχή της στο προσφυγικό- μεταναστευτικό. Σήμερα φιλοξενεί 5 εκατομμύρια πρόσφυγες πολλοί εκ των οποίων είναι Σύριοι.

(β) Η Τουρκία λόγω της γεωγραφικής της θέσης έχει την δυνατότητα να συνδράμει στην διαχείριση κρίσεων στην Μέση Ανατολή και την Μεσόγειο. Στην Λιβύη ο τουρκικός στρατός και η πολιτική ασκούν ουσιαστική επιρροή σε μια χώρα που οι θεσμοί παραμένουν ασταθείς από το 2011.

(γ) Η Τουρκία στοχεύει στην διατήρηση καλών σχέσεων με την Ευρωπαϊκή Ένωση, αφού η οικονομική συνεισφορά της είναι σημαντική, μετά τους καταστροφικούς

σεισμούς που έπληξαν την χώρα. Η Ε.Ε. από την άλλη δεν έχει προχωρήσει σε κυρώσεις έναντι της Τουρκίας, καθώς επιθυμεί να επηρεάζει την συμπεριφορά της μέσω της σύμπραξης.

Η Ελλάδα διαθέτει το συγκριτικό πλεονέκτημα συμμετοχής στην Ένωση. Αν και οι συνθήκες έχουν αλλάξει από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι το 1999, η Ελλάδα μπορεί να αξιοποιήσει την Ε.Ε., για να μειώσει την επιθετική συμπεριφορά της Τουρκίας με ρυθμίσεις και προϋποθέσεις προστατεύοντας την εθνική κυριαρχία. Με μια ειδική σχέση ένα νέο Ελσίνκι η Ε.Ε. μπορεί να ωθήσει την Τουρκία στην εναρμόνιση με το Διεθνές Δίκαιο.

Ειδική σχέση- Νέο Ελσίνκι με την Τουρκία:

- (α) Εκσυγχρονισμός Τελωνειακής Ένωσης μεταξύ Ευρώπης και Τουρκίας.
- (β) Δέσμη ρυθμίσεων για την απελευθέρωση του καθεστώτος θεωρήσεων [βίζα] για την είσοδο Τούρκων πολιτών στην Ευρωπαϊκή Ένωση.
- (γ) Ρυθμίσεις για το μεταναστευτικό- προσφυγικό στα πλαίσια της Ευρώπης.
- (δ) Στήριξη της τουρκικής οικονομίας.
- (ε) Συμμετοχή στην «μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία» Pesco.

31. για το «νέο Ελσίνκι» βλέπε Παναγιώτης Ιωακειμίδης, 2023 σελ.131-138

Η Ε.Ε μπορεί να αποτελέσει πυρήνα επίλυσης των διαφορών της Ελλάδας με την Τουρκία μέσω τριών προτάσεων-καλαθιών: (32)

1^ο Καλάθι, θετική ατζέντα για την Τουρκία: Με σημείο αναφοράς προτάσεις του παρελθόντος, το 1^ο καλάθι θα αποσκοπεί στο να έλθει κοντά η Τουρκία με την Ε.Ε. ως εταίρος κλειδί.

(i) Εκσυγχρονισμός της Τελωνειακής Ένωσης συμπεριλαμβάνοντας νέους τομείς όπως την γεωργία και κρατικές προμήθειες. Η τελωνειακή ένωση ήταν κύρια παράμετρος της Συμφωνίας της Άγκυρας (1963) και χρονολογείται από το 1995. Η Τουρκία σήμερα είναι ο έκτος σημαντικότερος εμπορικός εταίρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

(ii) Απελευθέρωση βίζα. Η Ένωση έχει δεσμευτεί ότι θα ικανοποιήσει το πάγιο αίτημα της Τουρκίας, αλλά δεν έχει εκπληρώσει το αίτημα, ούτε έχει θέσει χρονικά όρια, από την στιγμή που η Τουρκία δεν εκπλήρωσε το σύνολο των 72 προϋποθέσεων.

(iii) Συμμετοχή της Τουρκίας PESCO. Το Συμβούλιο έχει αποφασίσει την συμμετοχή τρίτων χωρών και η Τουρκία έχει εκδηλώσει ενδιαφέρον να συμμετάσχει στο πεδίο της αμυντικής πολιτικής και κοινής Ευρωπαϊκής άμυνας. Εκτός της Ελλάδας και της Κύπρου άλλες χώρες έχουν αντιταχθεί επίσης σε αυτήν την προοπτική. Σε ένα ευρύτερο πακέτο όρων και αιρεσιμοτήτων θα πρέπει να δοθεί η σύμπραξη στην Τουρκία.

(iv) Ο διάλογος της Τουρκίας με την Ε.Ε σε τομεακές πολιτικές μπορεί να διευρυνθεί και να εντατικοποιηθεί.

(v) Μεταναστευτικό ζήτημα. Η δήλωση τον Μάρτη του 2016 που ρυθμίζει τις σχέσεις Ε.Ε. και Τουρκίας δεν εφαρμόζεται. Επομένως χρειάζεται ένα νέο κανονιστικό πλαίσιο που θα ακυρώνει τοξικά φαινόμενα όπως την εργαλειοποίηση προσφύγων και μεταναστών από την πλευρά της Τουρκίας.

(vi) Οι διαπραγματευτικές διαδικασίες προς την πλήρη ένταξη της Τουρκίας έχουν μετατεθεί για το απώτερο μέλλον. Ο στόχος πρέπει να επαναβεβαιωθεί. Η Τουρκία σε αυτό το πλαίσιο θα πρέπει να εκπληρώσει τις προϋποθέσεις, όπως τον σεβασμό του διεθνούς δικαίου.

2^ο Καλάθι: Επίλυση διαφορών

Η Ένωση δεν έχει αντιδράσει ουσιαστικά στην απειλή πολέμου στα εξωτερικά της σύνορα που έχει πυροδοτηθεί σε μεγάλο βαθμό από την στρατηγική της Τουρκίας. Με αξιοποίηση του Άρθρου 42,5 της Συνθήκης της Λισσαβόνας [ανάθεση εκτέλεσης αποστολής σε κράτη-μέλη] προτείνεται η σύσταση ενός μηχανισμού επίλυσης της σύγκρουσης.

3^ο Καλάθι: Ανατολικής Μεσόγειος

Ενθάρρυνση της ιδέας για την Μεσογειακή Διάσκεψη που είχε προτείνει πριν από δύο χρόνια ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Σαρλ Μισέλ. Ο πρόεδρος της Τουρκίας έχει υποστηρίξει αυτό το ενδεχόμενο. Η συμμετοχή των παράκτιων περιοχών από την Λιβύη ως την Κύπρο μπορεί να συμβάλλει στην σταθεροποίηση της περιοχής.

Επίσης μπορεί να ενθαρρυνθεί η συμμετοχή της Τουρκίας στο East Med Forum στην βάση των κανόνων του διεθνούς δικαίου.

Η Ελλάδα θα πρέπει να συμπληρώσει το πακέτο της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς την Τουρκία με δύο δεσμεύσεις. (α) Ότι δεν έχει σκοπό να μετατρέψει το Αιγαίο σε ελληνική λίμνη. (β) Δεν προτίθεται να αποκλείσει την Τουρκία από την Ανατολική Μεσόγειο.

Το πακέτο θα προσφερθεί στην Τουρκία με προαπαιτούμενους όρους που θα οφείλει να εκπληρώσει. Θα πρέπει να εγκαταλείψει το *casus belli* και να προσχωρήσει στην Σύμβαση για το Δίκαιο της θάλασσας [UNCLOS-1982]. Επίσης να προσχωρήσει σε περισσότερο σύνθετες πτυχές των σχέσεων, εγκαταλείποντας παράλληλα την αμφισβήτηση της ελληνικής κυριαρχίας. Απώτερος σκοπός είναι η ειρηνική επίλυση των διαφορών και της διεθνούς δικαιοσύνης.

Με αυτόν τον τρόπο η Τουρκία θα ενεργεί στα πλαίσια του θεσμικού συστήματος ως δημοκρατική χώρα σύμφωνα με την πολιτική της Ένωσης. Η Ελλάδα θα πετύχει με αυτόν τον τρόπο να βάλει το «θηρίο στο κλουβί».

32. για την επίλυση διαφορών μεταξύ των δύο χωρών βλέπε. Παναγιώτης Ιωακειμίδης, 2023, σελ.195-198

Συμπεράσματα

Οι σχέσεις της Ελλάδας με την Τουρκία χαρακτηρίζονται από εναλλασσόμενες περιόδους φιλίας και αντιπαλότητας. Οι κύριες διαφορές των δύο χωρών αφορούν αμφιλεγόμενα και αλληλένδετα ζητήματα με τα κυριαρχικά δικαιώματα στο Αιγαίο πέλαγος. Το 1973 η μόνη διαφορά ήταν η οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας. Σταδιακά η Τουρκία επιθυμεί να αλλάξει το «status quo» στην περιοχή θέτοντας διεκδικήσεις πάνω στο εύρος του F.I.R. και των χωρικών υδάτων, τα θαλάσσια σύνορα του Αιγαίου ή την αποστρατιωτικοποίηση των νησιών του ανατολικού Αιγαίου. Η οικονομική εκμετάλλευση του θαλάσσιου πλούτου στο Αιγαίο αποτελεί ζήτημα που βρίσκεται υψηλά στην διπλωματική ατζέντα των δύο χωρών. Η δυνητική εκμετάλλευση του Αιγαίου σχετίζεται άμεσα με τις διεκδικήσεις της Τουρκίας και τα κυριαρχικά δικαιώματα της χώρας μας.

Το 1987 η Τουρκία επέβαλε αίτηση ένταξης στην Ε.Ο.Κ. και παράλληλα έκανε «γενναίες» μεταρρυθμίσεις για να πληροί τα κριτήρια της Κοπεγχάγης. Οι διεθνείς οργανισμοί αποτελούν πλαίσιο συνεργασίας-ειρήνης και εκδημοκρατισμού, στο οποίο ένα κράτος μπορεί να αναπτύξει «στρατηγική επιρροή». Η Ελλάδα στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι πέτυχε τον εξευρωπαϊσμό των ελληνικών θέσεων, ενώ ήρθε κοντά στην παραπομπή διμερών διαφορών με την Τουρκία στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Η χώρα μας εγκατέλειψε αυτήν την προοπτική το 2004 για δύο λόγους. (1) Η Ελλάδα πιθανότατα να μην δικαιωνόταν πλήρως σε όλες τις θέσεις της. (2) Το πολιτικό αντίκτυπο θα ήταν δυσβάσταχτο. Η ελληνική εξωτερική πολιτική πέτυχε την ένταξη της Κύπρου στην Ένωση το 2004, χωρίς η επίλυση του «Κυπριακού» να αποτελεί προϋπόθεση. Ωστόσο με ευθύνη της ελληνικής-κυπριακής κυβέρνησης το «Κυπριακό» δεν επιλύθηκε σύμφωνα με το σχέδιο Ανάν.

Ο πόλεμος στην Ουκρανία έδειξε τις δυσμενείς επιπτώσεις που έχει μια ένοπλη σύρραξη στις άμεσα εμπλεκόμενες πλευρές. Η απομάκρυνση της Τουρκίας από την Ε.Ε. την καθιστά ολοένα πιο επιθετική. Μέχρι σήμερα καμία διαφορά δεν έχει επιλυθεί με ευθύνη και των δύο χωρών. Η ελληνική εξωτερική πολιτική έχει επιλέξει την στρατηγική του «αποκλεισμού», χωρίς να πετύχει το να καταστεί η Τουρκία μια περιφερειακή δύναμη. Η Ελλάδα δύναται να επιδιώξει την επίλυση των διαφορών με την Τουρκία οι οποίες θα χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες: (1) Θέματα χαμηλής στρατηγικής, όπως ο τουρισμός και οι μεταφορές. (2) Διαφορές που μπορούν να επιλυθούν μέσω διαπραγματεύσεων και παραπομπής στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, όπως η οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας. (3) Ζητήματα που οι δύο χώρες είναι «αντίπαλες», όπως οι «γκρίζες ζώνες» στο Αιγαίο. Αν υπάρχει σύγκλιση στις δύο πρώτες κατηγορίες, μπορεί να υπάρχει και στην τρίτη.

Οι διαπραγματεύσεις προς ένταξη της Τουρκίας έχουν «παγώσει», αλλά δεν πρέπει να εγκαταλειφθούν. Η Τουρκία θεωρείται «στρατηγικός εταίρος» της Ε.Ε.. Η Ελλάδα μπορεί να αξιοποιήσει την Ένωση προωθώντας μια ειδική σχέση ένα «νέο Ελσίνκι» με την Τουρκία. Αυτή μπορεί να περιλαμβάνει τον εκσυγχρονισμό της Τελωνειακής Ένωσης, ρυθμίσεις στο μεταναστευτικό και την συμμετοχή στην Μόνιμη Διαρθρωμένη Άμυνα [PESCO]. Επίσης την ενίσχυση της τουρκικής οικονομίας για την ανοικοδόμηση της χώρας μετά τους καταστροφικούς σεισμούς. Η Τουρκία θα πρέπει να εκπληρώσει προαπαιτούμενους όρους όπως την εγκατάλειψη αμφισβήτησης της ελληνικής κυριαρχίας είτε να προσχωρήσει στην Σύμβαση

UNCLOS 1982 εγκαταλείποντας το «casus belli». Απώτερος σκοπός είναι η εξομάλυνση των σχέσεων μέσω διαλόγου και η ειρηνική διευθέτηση διαφορών.

Η μη επίλυση του «Κυπριακού» επηρεάζει τις σχέσεις με την Τουρκία και αποτελεί «πηγή» προβλημάτων στην περιοχή. Η ΕΕ μπορεί να συνεργαστεί με την Κύπρο για να βρεθεί μια λύση με την Τουρκία. Όσο το ζήτημα δεν λύνεται, η ένταση θα κλιμακώνεται. Η Ένωση μπορεί με αποφασιστικές ενέργειες και την θετική στάση της Λευκωσίας να έχει ενεργό ρόλο στην εύρεση μιας συναινετικής λύσης με την Τουρκία.

Η ΕΕ αντιμετωπίζει απειλές στην περιφέρεια της, για αυτό είναι ανάγκη να επιτευχθεί η «στρατηγική αυτονομία». Η κοινή εξωτερική πολιτική βασίζεται στην ομοφωνία των κρατών μελών (27) για να υλοποιηθεί μια απόφαση. Η ειδική πλειοψηφία σε ορισμένα θέματα που εμπίπτουν στην ΚΕΠΠΑ θα βοηθήσει στην γρήγορη λήψη αποφάσεων. Η ρήτρα της αμοιβαίας συνδρομής θα πρέπει να ανανεωθεί δεσμεύοντας τα κράτη μέλη και την Ένωση ως θεσμό.

Η Ένωση αποτελεί οικονομική υπερδύναμη. Τα γεωπολιτικά δεδομένα μετά τον πόλεμο στην Ουκρανία και την αποχώρηση των ΗΠΑ από το Αφγανιστάν έδειξαν ότι η Ένωση δεν μπορεί να βασίζεται πλήρως σε εγγυήσεις ασφάλειας των ΗΠΑ. Για να εξασφαλιστούν τα σύνορα της Ευρώπης είναι θεμιτή η σύσταση ευρωπαϊκού στρατού, μια δύναμη ταχείας αντίδρασης που θα αποτελείται από 5.000 στρατιώτες. Η «στρατηγική πυξίδα» αποσκοπεί στην κοινή-ισχυρή άμυνα στα σύνορα της Ευρώπης, μια προοπτική που η Αθήνα μπορεί να αξιοποιήσει.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

1. Αθανασοπούλου Ε., Τσαρδανίδης Χ., Φακιολάς Τ.Ε., Εξωτερική Πολιτική της Ελλάδας. Επιλογές και Προσδοκίες στον 21^ο αιώνα, Αθήνα, Παπαζήσης, 2021
2. Αλεξανδρής Α., Βερέμης Θ.κ.α.(επ), Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις 1923-1987, Αθήνα, Γνώση /ΕΛΙΑΜΕΠ, 1988
3. Βαληνάκης Γ., Εθνική Άμυνα και Εξωτερική Πολιτική 1947-1987, Θεσσαλονίκη, Παρατηρητής, 1987
4. Βενιζέλος, Ευ., Οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών και ελληνοτουρκικές σχέσεις Αθήνα, εκδόσεις Παπαδόπουλος, 2021
5. Γενικό Επιτελείο Στρατού ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΩΖΑΝΗΣ
<http://army.gr/el/organosi/stoiheia-organosis-genikoy-epiteleioy-stratoy/klados/a2-dieythynsi-pliroforion-asfaleias-9>

6. Γενικό Επιτελείο Στρατού: Περιοχή ΑΟΖ-
<https://www.ellinikos-stratos.com/arthra/aoz>
7. Γενικό Επιτελείο Στρατού: Εθνικός εναέριος χώρος
<https://www.ellinikos-stratos.com/arthra/eex>
8. Γενικό Επιτελείο Στρατού Στρατιωτικό Καθεστώς Νησιών
<https://www.ellinikos-stratos.com/arthra/nisia>
9. Ελληνική Δημοκρατία Υπουργείου Εξωτερικών. Ζητήματα Ελληνοτουρκικών Σχέσεων
<https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/>
10. Ελληνική Δημοκρατία. Η Ελλάδα στις Βρυξέλλες. Εξωτερικές σχέσεις-Διεύρυνση ΕΕ: Μια επιτυχημένη πολιτική
<https://www.mfa.gr/brussels/monimi-antiprosopieia-ee/ellada-sten-ee/exoterikes-skheseis-dieurunse-ee-mia-epitukhemene-politike.html?page=1>
11. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Οι σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Τουρκία. 6 Μαρτίου του 1995
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/MEMO_95_26
12. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Συμπεράσματα της προεδρίας ευρωπαϊκό συμβούλιο του Ελσίνκι 10 και 11 Δεκεμβρίου 1999. Δελτίο τύπου. 13 Ιανουαρίου 2000
13. Ηρακλείδης, Αλ., Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειος, 50+1 όψεις των ελληνοτουρκικών διενέξεων, Αθήνα, Θεμέλιο, 2020
14. Κωνσταντίνος Καψάσκης (9-4-2023) Ελληνοτουρκικά: Το 1999 και η πρώτη «διπλωματία των σεισμών» Η Καθημερινή
<https://www.kathimerini.gr/politics/562357807/ellinotourkika-to-1999-kai-i-proti-diplomatia-ton-seismon/>
15. Μιχαήλ Χατζηάστρου, 2021, Το Τουρκικό Δόγμα της Γαλάζιας Πατρίδας, FOREIGN AFFAIRS. THE HELLENIC EDITION
<https://www.foreignaffairs.gr/articles/73415/mixail-xatziastrov/to-toyrkiko-dogma-tis-galazias-patridas%E2%80%A6?page=show>
16. Μυρτώ Κατσίγερα, Βασίλης Μηνκαάκης, Αθανάσιος Συροπλάκης(12 Σεπτεμβρίου 2023). Η Καθημερινή
. <https://www.kathimerini.gr/istoria/562603624/san-simera-12-septemvrioy-1980-stratiotiko-praxikopima-stin-toyrkia/>
17. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Κ. ΙΩΑΚΕΙΜΙΔΗΣ: ΕΛΛΑΔΑ ΟΡΙΖΟΝΤΑΣ 2030, Οι προκλήσεις Τουρκίας και Ευρώπης Πενήντα Χρόνια Ελληνοτουρκικής Αντιπαράθεσης. Αθήνα Εκδόσεις Παπαζήση, 2023

18. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Ι. ΤΣΑΚΩΝΑΣ, Κ. ΣΗΜΙΤΗΣ, Τ. ΓΙΑΝΝΙΤΣΗΣ, Χ. ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ, Π. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ, Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ, Χ. ΡΟΖΑΚΗΣ, Π. ΙΩΑΚΕΙΜΙΔΗΣ, Π. ΛΙΑΚΟΥΡΑΣ, Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ ΕΛΣΙΝΚΙ 20+1 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ, Αθήνα ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2021
19. Περράκης Στ.(επ), Το Αιγαίο Πέλαγος και το Νέο Δίκαιο της Θάλασσας, Αθήνα, ΕΚΕΜ/Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1996
20. Ροζάκης, Χρ., Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις και το Δίκαιο της Θάλασσας, Αθήνα, Πόλις, 2021
21. Ροζάκης Χρ., Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, Αθήνα Παπαζήσης, 2013
22. Συντακτική ομάδα ert.news.gr. 30-12-2022, Νίκος Δένδιας: Οι απειλές της Τουρκίας για casus belli δεν μας πτοούν. Ertnews.gr
<https://www.ertnews.gr/eidiseis/ellada/politiki/nikos-dendias-oi-apeiles-tis-toyrkias-gia-casus-belli-den-mas-ptooyn-video/>
23. Σωκράτης Κατσαρός, 20 Νοεμβρίου 2022, Η Συμφωνία της Άγκυρας (1930) Εξομάλυνση των σχέσεων Ελλάδας- Τουρκίας, offlinepost.gr
<https://www.offlinepost.gr/2022/11/20/i-sumfonia-tis-agkyras-1930-ejomalynsi-ton-sxeseon-elladas-tourkias/>
24. Συρίγος, Αγ., Ελληνοτουρκικές σχέσεις, Αθήνα Πατάκης, 2018.
25. Φίλης, Κ., Τουρκία, Ισλάμ, Ερντογάν, Αθήνα, Παπαδόπουλος, 2018

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ Βιβλιογραφία

1. Ekavi Athanasopoulou: Turkey's global strategy: Turkey and Greece, LSE London School of Economics and Political Science
https://eprints.lse.ac.uk/43500/1/Turkey%27s%20Global%20Strategy_Turkey%20and%20Greece%28lsero%29.pdf
2. European Union: Treaty on European Union-Joining the EU, eur-lex.europa.eu
<https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/treaty-on-european-union-joining-the-eu.htm>

3. European Commission; Negotiating Framework. (Luxembourg, 3 October 2005)
https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2018-12/st20002_05_tr_framedoc_en.pdf
4. European Commission. EU- Turkiye Customs Union, commission.europa.eu
<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/eu-turkiye-customs-union>
5. Ihsan D. Dagi (April 1996), Democratic transition in Turkey, 1980-1983: The impact of European diplomacy, jstor
<https://www.jstor.org/stable/4283796?seq=16>
6. North Atlantic Treaty Organization, Turkiye and NATO, nato.int
https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_191048.htm?selectedLocale=en
7. Historymaps.com, History of the Republic of Turkey
<https://history-maps.com/story/History-of-the-Republic-of-Turkiye>